چەند تێبینییەکی ڕەخنەگرانە لە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان

دارا ئەحمەد

بەهاری ٢٠٠٧

هودرسفیلد - بەریتانیا

نێوەرۆک

١- بەرایی. ٣
٢- لە ڕووی زمانەوە. ٤
٣- پڕۆژەی دستوور و بەشداریی خەڵک. ٦
٤- پەرلەمان و لیژنەی نووسینی پڕۆژەی دەستوور. ٨
٥- پڕۆسەی پڕۆژە دەستوورەکەی پەرلەمان! ١٤
٦- لیژنە لە خەڵک یان لە دەسەڵاتداران؟ ٢٠
٧- نووسینی پڕۆژە لەسەر بنچینەیەکی پووچ! ٢٢
٨- دانانی پڕۆژە بێ ئامادەکاریی و ڕەخساندنی دەرفەت! ٢٥
٩- چەواشکاریی لە ناوبردنی پڕۆژە و دەستوور! ٢٩
١٠- پڕۆژەی پلاستیکیی و دابڕاو لە ئامانجی سەربەخۆیی! ٣١
١١- پڕۆژەی ڕەگەزپەرستانەی نێرسالاریی! ٣٦
١٢- پڕۆژەی دژ بە ماف و ئازادییەکانی کرێکاران! ٣٧
١٣- پڕۆژەی بەکارهێنانی دین بۆ لەخشتەبردن! ٤٠

ئەگەر دەستوور و یاسایەکان یەک جار پێویست بن
تا ژیان و گوزەرانی خەڵک ڕێکبخەن، ئەوە سەت جار
پێویستن تا دەسەڵاتداران و زەنگینان بەرزەفت بکەن

بەرایی.

ئەو پارچەیەی کوردستانی مەزن کە پێیدەگوترێ باشوور تا ئێستا لە مێژووی دوور و نزیکی خۆی هەرگیز وەک وڵاتێک نە سەربەخۆییەکی تەواوی بە خۆیەوە بینیوە نە دەستوورێکی تایبەت بە خۆی هەبووە، بەڵام ئێستا لە پاش ئەو نیمچە ئازادییەی کە جەماوەری گەل وەدەستیهێناوە.. هاوکات لەگەڵ هەبوونی بزاڤێکی هەمەلایەنەی بەردەوام لە نێو کۆمەڵ بۆ گەیشتن بە ژیان و گوزەرانێکی باشتر و ئاسوودەتر.. هیوای دامەزرانی وڵاتێکی ئازاد و سەربەخۆ بۆتە گرنگترین و سەرەکییترین ویست و ئامانجی گشتیی گەلانی نێوی، پێبەپێی ئەوەش کۆششی دانانی دەستورێکی سەربەخۆی خۆی هێدی هێدی لە ئارادا بووە تا دوا جار پرۆژەیەکی دەستوور لە لایەن ئەو دەسەڵاتە سنووردارەی کوردستان لە ٢٢\٨\٢٠٠٦ گەڵاڵە کرا و بڕیاری لەسەر درا.

هەرچەندە دەرچوونی ئەو (پرۆژە)یە و کردنی بە دەستوور وەک تاکە بنچینەی داڕشتن و دەرکردنی یاسا و ڕێسایەکان لەو بارودۆخ و قۆناغەی کوردستانی پێدا تێدەپەڕێ پرۆسەیەکی زۆر گرنگ و بایەخدارە بۆ ڕێکخستنی سەرجەمی لایەنەکانی ژیانی خەڵک و پەیوەستە بە تاک بە تاکی هاوڵاتیان، بەڵام وەک ئەوەی من دەیبینم لە زۆر ڕووەوە لاوازە و هەڵە و کەموکوڕیی زۆری تێدایە، لەبەرئەوە وەک تاکێکی سەربەخۆی ئەو نیشتیمانە بە ئەرکی سەرشانی خۆمی دەزانم چەند تێبینییەکی ڕەخنەگرانە لەسەر ئەو پرۆژەیە بخەمە بەردەمی خوێنەران کە پێموایە لەبەرچاونەگرتن و فەرامۆشکردنیان کۆمەڵێک و کۆسپ لەمپەر لەبەردەم پرۆسەی نووسینی دەستوورێکی سەرکەوتوو قوتدەکەنەوە بە تایبەتییش دەستوورێک بۆ یەکەمین جارە گەلانی ستەمدیدە و بێبەشی کوردستانی باشوور دەرفەتی نووسین و چەسپاندنیان بۆ ڕەخساوە ئەگەر ئەو جارە لە جیاتی دوژمنی گۆڕبەگۆڕ دەسەڵاتی خۆماڵیی نەبنە ڕێگر! پێویستە ئەوەش بڵێم کە بە پێویستم نەزانی ئەو ڕا و تێبینییانەم بڵاوبکەمەوە کە نووسەرانی تر هەمان ڕا و تێبینییان هەبووە و بڵاوبوونەتەوە.

له رووی زمانەوە.

ئەو پڕۆژەیە یەکەم جار بە زمانی عارەبی نووسراوە ئەنجا وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، ئەوە نارەوایی و هەڵەیەکی گەورەیە؛ تۆ بۆت ئاسایی بێ بێی پڕۆژەی دەستوورێک بۆ خەڵکێک بنووسی کەچی زمانی زۆربەی ئەو خەڵکە نەزانی! ئەی دەبێ چۆن لە ئێش و ئازار و دەروون و هەست و نەست و پێویستییەکانیان گەیشتبی تا بە جۆرێکی زانستیی و داهێنەرانە لە نێو دووتوێی دەقەکە وردیانبکەیەوە!؟ توانای پێویستی نووسینی کارێکی وا ئەوە نییە کە تۆ (تەنیا لەسەر کاغەز بڕوانامەیەکی مردووت هەبێ و هەندێک یاسای رەقوتەق و چەواشەکاری ئەکادیمیی بزانی و سیستەمی سیاسییش چۆنی بووێ وای بۆ بڕازێنیتەوە)، دیارە هەرگیز باوەڕ ناکرێ کەسانێک هەبن لە بارودۆخی کوردستانی باشوور ژیابن و لە هەمان کاتیشدا خۆیان بە رۆشنبیر و سیاسەتمەدار و یاساناس و... تد بزانن کەچی نەتوانن بە زمانی خۆیان بنووسن! ئەگەر وا بێ دەبێ ئەو کەسانە زمانە عارەبییەکەش بە تەواویی نەزانن.

ئێستا کاتی ئەوە هاتووە و دەبێ گەلانی کوردستان گەیشتبنە ئەو توانا و رادەیە کە کەسێکی خۆبەرۆناکبیرزان بیەوێ کارێکی وەک نووسینی دەستوور ئەنجام بدا و ئەگەر نەتوانێ بە زمانی پاراوی زۆربەی خەڵک بنووسێ ئەوا نەوێرێ دەست بۆ پێنووس ببا و شەرم لە خۆی و لە میللەتەکەی خۆی بکاتەوە.

بۆ وەرگێڕدراوە کوردییەکەش؛ مافی خەڵکی کوردستانە بە هیچ شێوەیەک بەو نووسین و وەرگێڕانە رازیی نەبن و داوا بکەن کۆمەڵێک نووسەر و رۆناکبیری لێوەشاوە و زمانزان بەو کارە هەڵبسن و بە هەموو ئەو زمانە جیاوازانەی کە لە نێو وڵات هەن بە هەموو رێنووسە جیاوازەکانیانەوە بە زمانێکی سادە و رەوانی ئەوتۆ بینووسن کە هەموو خەڵک تێیبگا، چونکە ئەو وەرگێردراوە بە ناو کوردییە فڕێ بەسەر کوردییەوە نییە و بۆ وەرگێڕانیشی بۆ زمانەکانی تر ئەوە هەر بە یەکجاریی ریسوا دەبێ.. ئاخر لە نووسەران و رۆژنامەنووسان و خوێنەرە چاکەکان - کە لەبەر گرنگییدانی زۆریان بە خوێندنەوە لە

هەموو نووسینێکی وا بێ سەروبەریش هەر تێدەگەن - تێپەڕێ کەس تێیناگا.. ئەوە لەبەر ئەوە نییە کە بابەتەکە دەستووریی و یاساییە و قورسە بۆ خوێندنەوە بەڵکە نووسینەکە نووسینی کەسانێکی سەردەم و سیستەمێکی کۆن و بەسەرچووە و ناتوانن بە زمانێکی نوێگەر بنووسن و هەر خۆشیان بە ئەنقەست بە تەمومژ و گرێوگۆڵ دەنووسن چونکە نایانەوێ خەڵک بە گشتیی لە زمانی ئەو نووسینە یاساییانە تێبگەن و (نهێنیی پیشە)کەیان ئاشکرا بێ و بازاڕەکەیان لاواز بێ.. جا وەرە و ئەو نووسینی دەستوورەش بە زمانێکی تا بڵێی خراپ وەربگێڕدێتە سەر یەک ڕێنووس و یەک لقی یەکێک لە زاراوە سەرەکییەکانی کوردی و بە چاپێکی پڕ لە هەڵە و کەموکوڕییش چاپ بکرێ! بە ڕاستیی سەیرە نووسینی پڕۆژەی دەستوورێک وا سەری لێ بشێوێندرێ و وای لێ بەسەربهێندرێ هەروەک ئەوەی کە لێی بەسەرهێندراوە.. ئاخر چۆن دەکرێ دەستوورێک هەر کتومت بە شێوازی نووسینی (تەمبوور قوڕەکان) یان (کەزەمزێ) بنووسرێ!

پڕۆژەی دستوور و بەشداریی خەڵک.

پڕۆژەی هەر شتێک واتایەکی جیاواز و دیارکراو بە دەستەواژەی پڕۆژەکە دەبەخشێ، کە دەڵێین دەقی پڕۆژەی نووسینێک.. لێرەدا واتای پڕۆژەکە وا دەگەیەنێ کە دەقی نووسینەکە ئامادەکراوە یان نووسراوە بۆ ئەوەی بخوێندرێتەوە و گفتوگۆی لەسەر بکرێ و بە گوێرەی ئەو رەخنە و هەڵسەنگاندن و تێبینیی و پێشنیارانەی کە دەتوانن خزمەتی پتەوترکردن و بە هێزترکردنی پڕۆژەکە بکەن.. گۆڕانکاریی لەسەر بکرێ و بە داڕژتنێکی نوێ دابرێژدرێتەوە. بەڵام ئەو پڕۆژە دەستوورەی کە لە ٢٠٠٦\٨\٢٢ دەرچووە لە لایەن دەسەڵاتەوە بڕیاری لەسەر دراوە کە هەر هەمان دەق دەنگی (بەڵێ و نەخێر)ی جەماوەری لەسەر وەربگیردرێ و لە سەرەتاش هەر بەو شێوەیە خستیانەڕوو و باسی ئەوەشیان کرد کە با پێش ڕاپرسییش جەماوەر تێبینیی و پێشنیاری خۆیان بنێرن بۆ لێژنەکە.. بۆ ئەوەی بتوانن بەو شێوە ڕاگەیاندنە پلاستیکییە و بە خشکەیی بیگەیننە کاتی دەنگدان و ئەگەر هەندێک خەڵکیش را و رەخنە و تێبینیی خۆیان نارد ئەوا هەندێک گۆڕانکاریی لە شێوەی داڕژتنەکەی بکەن نەک لە گەوهەر و ناوەڕۆکەکەی یان مادەی لێ لابدرێ و مادەی تری بخرێتە سەر.. ئەوان بۆ ئەوەیان نەخستەڕوو کە جەماوەر بە پێی بارودۆخی پێشکەوتووی جیهان و رەوشی ئێستا و ئایندەی چاوەڕوانکراوی ژیانی کوردستان گۆڕانکاریی لەسەر بکەن، بەڵام کە بینیان خەڵک هۆشیارترە لەوان و نە گرنگیی پێدەدەن و نە پێشوازییەکی ئەوتۆی لێدەکەن چونکە بە دەستوورێکی سادە و لاوازی دادەنێن بۆ پاراستنی دەسەڵات داندراوە نەک دەستوورێک بۆ بەڕێوەبردن و سیستەم و شێوەی ژیانی خەڵکی کوردستان.. هەروا بەو شێوازە بەشدارییکردنەی جەماوەر و بەو پروپاگەندە کەم و نارۆشنەی میدیای دەسەڵات رازیی نین، بۆیە بۆیان ناچێتە سەر و ئێستاش بایانداوەتەوە و باس لە کاتی دەنگدان ناکەن و هەندێک کاتیش دەیانەوێ پرسەکە بە بیانووی ئەوە بشێوێنن کە هێشتا مادەی (١٤٠)ی دەستووری عێراقیی جێبەجێنەکراوە و باشترە پاش ئەو کات ڕاپرسییەکە ئەنجام بدرێ - شایانی باسە ئەو کاتەی کە ئەم پڕۆژەیە ڕاگەیەندرا ئەو کاتیش ئەو کێشەیەی مادەی ناوبراو هەر بە هەمان شێوە لە ئارادا بوو و بگرە ئێستا پرۆسەی

جێبەجێکردنی لەبارتریشە - هەرچەندە ئێستا لە ژێر پاڵەپەستۆی بەشێک لە رۆناکبیران و سیاسەتمەدارانی نێوخۆ و دەرەوە بە گەرمیی باس لە بەشدارییپێکردنی جەماوەر دەکەن بۆ دارێژتنەوەی پڕۆژەکە بەڵام بە شێوەیەکی زۆر رووکەش و سەرپێیی و هەرگیز باوەڕ ناکرێ بهێڵن خەڵکێکی لێوەشاوە و بە توانای ئەوتۆ بەشداریی تێدا بکەن کە بە هۆی پێشنیار و گۆڕانکارییەکانیان لە دارێژتنێکی نوێدا دەستوورێکی بە پێز بەرهەمبهێنن و ریسەکەی دەسەڵات بکەنەوە خوری.

پەرلەمان و لێژنەی نووسینی پڕۆژەی دەستوور.

پەرلەمانی راستەقینەی هەڵبژێردراو کە ئەندامەکانی راستەوخۆ لە لایەن گەلەوە - بە بێ نانبراوکردن و هەر جۆرە ناچارییکردنێک بۆ دەنگدان - هەڵدەبژێردرێن مافی خۆیەتی لێژنەیەک رابسپێرێ بۆ نووسینی پرۆژەی دەستوور بەڵام مەرج نییە ئەندامانی لێژنەکە هەر هەموویان ئەندام پەرلەمان بن یان زۆربەیان ئەندام پەرلەمان بن و ئەوانیتریش حیزبیی بن یان بە جۆرێک لە جۆرەکان لە کەسانی حیزبیی پتر سەر بە حیزبەکان بن، وەک بینیمان لە هەردوو لێژنەکە وا بوو.. هەروەک خۆیان گوتەنی رەچاوی نوێنەرایەتیی سیاسیی ئەو پارتانەشیان کردوە لە پێکهاتەی لێژنەکەدا کە لە پەرلەماندا نوێنەریان هەیە، کەسیش گومان لەوە ناکا کە ئەو چەند ئەندامەی لێژنەکە کە ئەندامی پەرلەمان نەبوون لە حیزبییەکان پتر حیزبیی نەبن. ئەی کوانێ بەشدارییکردنی گەل لە نووسینی پرۆژەی دەستوور، کێ هەیە نەزانێ کە خەڵکێکی یەکجار زۆر بەشداریی لە هەڵبژاردنی پەرلەمان نەکرد و لە لای هەموو کەسێکیش ئاشکرایە کە شێوەی هەڵبژاردنی پەرلەمان - لیستی حیزبەکان - بە بریارێکی سیاسیی لە لایەن دەسەڵاتەوە بە بێ ئەوەی (پرسە خەسووانە)یەکیش بە کەس بکرێ بەسەر گەل داسەپێنرا، لیستی حیزبەکان واتە کاندیدکردنی لیستی حیزب بۆ هەڵبژاردن بە تایبەتییش لەو بارودۆخانەی کوردستان واتە کاندیدکردنی لیستی حیزبە گەورەکان و لیستی ئەو حیزب و لایەنانەی بۆ حیزبە گەورەکان مەترسییدار نین یان لە چوارچێوەی ئەو بازنەدا دەخولێنەوە کە ئەوان بۆیان کێشاون.. ئەگەر نا ئەوە لە رووی سیاسیی و ئابووریی و کۆمەڵایەتیی و هەموو رووێکەوە دەرفەتی گەشەکردن و پەیداکردنی جەماوەریان لێدەگیرێ و هێرشیان دەکرێتە سەر ئەگەر هەر کۆڵیشنەدەن ئەوە بە زەبری نانبراوکردن و گرتن و کوشتن سەرکوتیان دەکەن هەروەک خەڵک بە چاوی خۆیان بینیان کە چۆن بە چەک هێرشیان کردە سەر خەڵکی حیزبەکان (بزووتنەوە، شیوعی، پەکەکە، پارتی کار، حیزبی کۆمۆنیست، یەکگرتوو.. تد) و سەرجەم بەرهەڵستکاران.. ئەوە کای کۆن نییە بە بای دەکەین بەڵکە ئەوە کای کۆن و نوێیە و هیوادارین چیدی کای نوێتر نەبینین و حیزبە گەورەکانی کوردیش قیچەک بە

حیزبەکانی ئەو وڵاتانە بچن کە قیچۆکەک باوەڕیان بە ئازادیی سیاسیی و دیموکراسیی هەیە، ئەنجا پاش ئەنجامدانی هەڵبژاردن بەو شێوەیەی سەرەوە و کۆمەڵێک هەڵسوکەوتی تری لەو شێوانە کە لێرە دەرفەتی باسکردنیان نییە هەر حیزبە و بە پێی دەنگە بەدەستهاتووەکانی (یان بە پێی ڕێکەوتنی برابەشیی بۆ ئەوەی حیزبە دژ بە دیموکراسییە زلەکان هەر بە زلیی بمێننەوە) کۆمەڵێک کەس کە پێشتر لەسەر بنچینەی ئەوەی چەند خزمەتی حیزبەکەی دەکەن دیارکراون دەخاتە نێو پەرلەمان نەک لەسەر بنچینەی ئەوەی کە چەند لەبار و شیاون یان چەند دەتوانن ژیان لە هەموو بوارەکان بەرەو پێشەوە ببەن و خۆشگوزەرانیی و ئاسوودەیی بۆ گەل دابین دەکەن.. تەنانەت بۆ جێبەجێکردنی نەخشە و پلانەکانی خۆی و هێنانەدی مەرامە تەسکبینییە حیزبیی و سیاسییە جۆراوجۆرەکانی زۆر کەسی نەخوێندەوار و کەمئاست و چەکداریش دەخاتە نێو پەرلەمان کە بە هیچ جۆر و بابەتێک بە کەڵکی ئەوە نایێن و مافی ئەوەیان نییە ببنە ئەندام پەرلەمان.. کەسانێکی ئەتۆ کە لە قوتووی هیچ عەتارێک نەدۆزرێنەوە!

بۆیە ئەوە مافی پەرلەمان نییە بۆ هەندێ مەسەلەی ئاوا چارەنووسساز و گرنگی وەک هەڵبژاردنی لیژنەیەک بۆ نووسینی پرۆژەی دەستوور زۆربەی زۆری کەسەکان ئەندامەکانی خۆی بن.. هەروەک لە لیژنەکەی ساڵی ٢٠٠٥ لە ١٩ کەس ١٥ کەسیان ئەندام پەرلەمان بوون و چوارەکەی تریش هەر فەرمانبەری گەورەی حکومەت و دەسەڵات بوون، ئاخر دەستوور بەو پێیەی کە بنچینەی تێکڕای یاسایەکان و میکانیزمی شێوە و شێواز و ناوەڕۆکی بەڕێوەبردنی سیستەمی دەسەڵاتەکان و تێکڕای ژیانی کۆمەڵ و دەوروبەرەکی.. چۆن دەکرێ تەنیا دەسەڵات دایبڕێژێ و دەسەڵاتیش وەک ئەو دەسەڵاتەی لە سەرەوە پێناسەیەکی کەممان کرد کە زۆربەی ئەندام پەرلەمانەکانی جگە لەوەی دەرویش و جەنگاوەری حیزبیی ئەو حیزبییە تەسکبینییەی لای خۆمانن و زۆربەشیان بەرپرسییەکەیان وەک کارێکی چوار ساڵە بۆ دابینکردنی بژێوی ژیانی خۆیان وەرگرتووە.. بۆیە زۆر ئاساییە و دەکرێ ئەو گوڕ و دڵسۆزییەیان نەبێ خۆ بە شتێکی وا سەخت و چارەنووسساز ماندوو بکەن یا بەرپرسێکی گەورەی سیاسیی بن و بڕوانامەیەکیشیان هەبێ یان حیزبەکان بە هەر جۆر و شێوەیەک هەیە

کردبیاننه کەسانێکی دیار لە نێو کۆمەڵ، ئەوان تەنیا دەتوانن کارە سیاسییەکانی خۆیان ئەنجام بدەن و لە ماوەی ئەو چوار ساڵەشدا جگە لە پاراستنی بەرژەوەندییە تایبەتییەکانی خۆیان - دەسەلات و ناوبانگ و بژێویی - کۆشش دەکەن چۆن ملکەچی حیزبەکانی خۆیان بن بۆ ئەوەی لە هەڵبژاردنی داهاتوو دیسان بە ئەندام پەرلەمان دابندرێنەوە یان بەرپرسییەکی تریان پێبدرێ.. دیارە مەبەستمان ئەوە نییە کە ئەندام پەرلەمانەکان هیچیان لەبار نییە و هیچ دڵسۆزییەکیان بۆ گەل و نەتەوەکانی خۆیان نییە بەڵکە هەر یەکە و بە لای خۆیەوە بە شێواز و بە رێژەیەک بە پێی جۆری ئایدیۆلۆژیا و بنەما چینایەتییەکەی و رەوتە هزریی و سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکەی بە شێوەیەک لە شێوەکان و بە جۆرێک لە جۆرەکان جووڵە و تێکۆشانێکی تایبەت بە خۆی هەبووە و هەیە.. بەڵام مەرج نییە توانای نووسینی دەستووریان هەبێ هەر لەبەرئەوەی چونکە ئەندام پەرلەمانن.

هەر لەو پێودانگەوە پێمانوایە بە هەموو بار و پێوەرەکان راستتر و چاکتر بوو کە پەرلەمان هەر لە سەرەتاوە بە بڕیارێک هەڵبژاردنێکی جەماوەریی گشتیی و راستەوخۆی ئازاد و نهێنیی بە کۆمەڵێک مەرجی لەو بابەتانەی خوارەوە بۆ هەڵبژاردنی ئەو لێژنەیە (لێژنەی نووسینی پرۆژەی دەستووری کوردستانی باشوور) راگەیاندبا:

١- هەموو کەسێکی تەمەن سەروو ١٨ ساڵ و دانیشتووی کوردستانی باشوور و هاوڵاتییانی پەراگەندەبووی وڵاتان مافی خۆپاڵاوتنیان هەیە.

٢- دەبێ پاڵێوراو بەر لە هەر شتێک نووسەر بێ و لە یەکێک لە ئاستە رۆشنبیرییەکان جیپەنجەی دیار بێ: (فەیلەسوف، بیرمەند، رۆناکبیر، سیاسیی، ئابووریناس، مافپەروەر، پارێزەر، لێکۆڵەر، رەخنەگر، مێژوونووس، رۆژنامەنووس، ئەدیب، هونەرمەند، تەکنیکار، زانستکار، پیشەوەر، دەروونناس، پزیشک، کۆمەڵناس، مامۆستا، دیپلۆمات، ئەستێرەناس، کەشناس، ژینگەپارێز، ... تد).

٣- دەبێ پاڵێوراو بە هیچ شێوەیەک هیچ جۆرە هەڵسوکەوتێکی نامرۆیی و توندوتیژیی و کوشتن و تاوانێکی ئەنجام نەدابێ هەروا دژی ماف و ئازادییەکانی تاک و کۆمەڵ و مرۆڤ بە گشتیی و ژنان و منداڵان بە تایبەتیی نەوەستابێتەوە.

٤- مەرجە پاڵێوراو سەر بە چینە زۆر زەنگینەکانی وەک ملیاردێر یان ملیۆنێر نەبێ.. ئەگەر زەنگینیش بێ ئەوە زەنگینییەکەی لەسەر بنچینەی فرتوفێڵ و رووتاندنەوەی خەڵک و رێگریی و قاچاغچییێتیی و کارە نارەوایەکانی تری سامان بەیەکەوەنان نەبووبێ بە تایبەتییش لە رێگای گەندەڵیی سیستەمی دەسەڵات و دزینی سامانی خەڵک زەنگین نەبووبێ.

٥- فۆرمی خۆپاڵاوتن لە هەموو رۆژنامە و ماڵپەڕێکی کوردستانیی بە هەموو زمانەکانی نێوخۆ و لە هەموو شوێن و دامودەزگایەک بە شێوەیەکی فراوان بڵاوبکرێتەوە.

٦- بۆ هەر ملیۆنێک کەس ١٠ کەس دەربچێ.. واتە ئەگەر کۆی دانیشتوان ٥ ملیۆن کەس بێ ئەوە دەنگدەر ناتوانێ لە ١ تا ٥٠ کەس زیاتر هەڵبژێرێ.

٧- دەبێ پەرلەمان دەستەیەک لە یاساناسان و مافپەروەران ئامادە بکا بۆ یارمەتییدانی لیژنەکە.

٨- دەستەیەکی ١٠ کەسیی شارەزای دەستپاک و بێلایەن چاودێری جێبەجێکردنی ئەو خاڵانە دەبێ و سەرپەرشتیی هەڵبژاردنەکەش دەکا، ئەو دەستەیەش پەرلەمان لە مامۆستایانی ئامادەییەکان هەڵیاندەبژێرێ؛ ئەو مامۆستایە زیرەک و دڵسۆزانەی کە بە هۆی بەرهەمە پەروەردەییەکانیان جێگای رێز و خۆشەویستیی خەڵکن.

٩- بۆ دانانی سەرۆکی لیژنەکە دەبێ لە نێو هەڵبژێردراوەکاندا رەچاوی زۆرترین ژمارەی ئاستە رۆشنبیرییەکان و زۆریی ژمارەی دەنگە بەدەستهاتووەکان لە هەر کەسێکدا بکرێ.

١٠- ژمارەی ئەندامانی لێژنەکە نیوەی ژن بێ و نیوەی پیاو.

١١- ئەندامانی لێژنەکە دەبێ بۆ ماوەی ساڵێک واز لە کارەکانی خۆیان بهێنن و حکومەت بژێوییەکی ئاسایی ژیانیان و پێویستییەکانی کارکردنیان لە لێژنەکە بۆ دابینبکا و هەفتانە ٣٥ کاتژمێر کاربکەن.

١٢- لێژنەکە پاش ٦ مانگ پرۆژەیەکی دەستووریی ئامادە دەکا بە هەموو یاسا و ڕێسایە پێویستییەکانی هەر مادەیەک - ئەو یاساو ڕێسایانەی دەکرێ لە چوارچێوەی دەستوور بگونجێندرێن و بە لایەنی کەم بۆ ژیانی ئێستا و ١٢ ساڵی داهاتوو دەشێن.

١٣- کۆپی ئەو پرۆژەیە بگاتە دەستی هەر هاوڵاتییەکی نێوخۆ و دەرەوە بۆ ئەوەی پرۆژە یان را و تێبینیی و پێشنیارو رەخنەی خۆیان بنێرن بۆ لێژنەکە هەروا لە کۆڕ و کۆبوونەوە میدیاییەکان راستەوخۆ لەگەڵ لێژنەکە گفتوگۆ و دانوساندن بکەن.

١٤- لێژنەکە زۆر بە گرنگییەوە لە را و پێشنیارەکانی جەماوەر بکۆڵنەوە و سوودیان لێوەرگرن.. تا ٦ مانگ کاری لەسەر بکەن و بتوانن بە بەراوردکردن و تێکهەڵکێشکردن لە نێوان پرۆژەکە و ئەو شتانەی لە جەماوەرەوە بەدەستیان دەگات دەستوورێکی پوخت بە هەموو یاسا و ڕێسایەکانیەوە هەڵبهێنجن و بیخەنە بەردەست جەماوەر بۆ راپرسیی.

١٥- ئەگەر پرۆژەکە لە راپرسییەکەدا ٧٥٪ی کۆی دەنگەکانی جەماوەری بە دەستهێنا ئەوە دەبێتە (دەقی دەستووری کورستانی باشوور) واتا نابێ کۆی دەنگی (نەخێر و بێدەنگ)ەکان لە ٢٥٪ی دەنگەکانی جەماوەر تێپەڕێ، بەڵام ئەگەر دەنگی (بەڵێ)یەکان ئەو ڕێژەیەی نەهێنا ئەوە دەبێ پەرلەمان دووبارە یان چەندبارە ئەو شێواز و جۆری لێژنە هەڵبژاردن و راپرسییە بۆ دەستوور ئەنجام بداتەوە تا ئەو ڕێژەیەی (بەڵێ) یەکان دەردەچێ.

١٦- پاش سەرکەوتنی دەستوورەکە .. لێژنەکە لێژنەیەکی ١٠ کەسیی (٥ ژن و ٥ پیاو) لە ئەندامە بە توانا و چالاکەکانی خۆی

هەڵدەبژێرێ بۆ ئەوەی لە ماوەی ١٠ ساڵ هیچ چاککردنێکی کەموکوڕییەکانی مادەکان و لابردن و دانانی یاسا و رێسای نوێ بە بێ رەزامەندیی ٨ لەسەر ١٠ی ئەندامەکانی ئەو لێژنە نوێیە بڕیاری لەسەر نەدرێ کە پەرلەمان دەیەوێ ئەنجامی بدا.. ئەگەر هەر یەکێک لە دەسەڵاتەکانیش گرفتیان نایەوە ئەوە لێژنەکە پەنا بباتەوەبەر دەنگی جەماوەر بە راپرسیی.

١٧- پێش تەواوکردنی ١٠ ساڵەکە ئەو لێژنە نوێیە بتوانێ دەقێکی یاسایی تۆکمەی ئەوتۆ بە مادەیەک دابڕێژێ و لە دەستوور جێگیری بکا بۆ ئەوەی لە ئایندەدا بە گوێرەی ئەو مادەیە هیچ کابینەیەکی نوێی پەرلەمان نەتوانێ بە هیچ شێوەیەک هیچ جۆرە گۆڕانکارییەک لە مادەکان و یاسایە بنچینەییەکانیاندا بکا یان مادە و یاسا لاببات و مادە و یاسای نوێ دابنێ ئەگەر ئەو گۆڕانکاریی و دانان و لابردنانە لە خزمەتی زیاتری وەدەستهێنانی ئازادیی و یەکسانییەکی زیاتر و باشتر و ژیانێکی باشتر و ئاسوودەتر نەبێ بۆ سەرجەمی کۆمەڵ.. ئەگەر ئەو گۆڕانکاریی و دانان و لادانە نوێیانەش سادەترین خۆپیشاندانی جەماوەریی لێبکەوێتەوە ئەوە دیسان پەنا ببردرێتەوەبەر دەنگی جەماوەر بە راپرسیی.

ئەو دەقەی ئێستا پرۆژە نییە بەڵکە دەستوورێکە و لە لایەن دەسەڵات نووسراوە و بڕیاری لەسەر دراوە و تەواو بووە، هەرچەندە بۆ پروپاگەندەی میدیایی دەڵێن بۆ بەشدارییکردنی جەماوەر خراوەتەڕوو بەڵام لە راستییدا ئەو دەرفەتە ئیدی تێپەڕێندراوە و تەنیا بۆ راپرسیی خراوەتەڕوو کە بێ گومان تەنیا ئەو کاتە راپرسییەکە ئەنجام دەدەن کە تەواو دڵنیا بن جەماوەر بە بەڵێ دەنگیان بۆ دەدا.. ئەوە پیشەی خۆیانە کە بۆ هەر هەڵبژاردنێک پێشوەخت جەماوەر وا لێبکەن بە ناچاریی - بەزۆر یان بە خۆشیی - دەنگیان بۆ بدەن، هەرچەندە لەوانەیە پێش راپرسییەکە ئەگەر ئەنجام بدرێ - هەندێک دەسکاریی کەمی دەستوورەکە بکەن بۆ چاوبەستانی خەڵک و رازاندنەوەی میدیایی بەڵام دەسکارییکردنێکی رووکەش دەبێ و بە هیچ جۆر و شێوەیەک کار لەو گەوهەر و ناوەرۆکەی ناکا کە ئەوان دەیانەوێ بەزۆر بەسەر گەلیدا بسەپێنن.

ئەو پرۆسەی نووسینی دەستوورە کە تا ٢٢\٨\٢٠٠٦ی خایاندوە بە دەستی ئەنقەست لە لایەن دەسەڵاتدارانی کوردستانەوە بەو شێوەیە بەڕێوەچووە بۆ ئەوەی بتوانن دەستوورێکی ئەوتۆیان هەبێ بە هیچ شێوەیەک ناکۆک نەبێ لەگەڵ:

+ ئەو یاسا و رێسایانەی کە دەیانەوێ بە ئارەزووی خۆیان دایبنێن!
+ ئەو تێڕوانینە نەتەوەیی و نیشتمانییە خواروخێچەی کە هەیانە!
+ ئەو ژیانە کۆمەڵایەتییە خێلەکیی و دواکەوتووەی سەپاندویانە!
+ ئەو ئازادیی و یەکسانییە عەنتیکەیەی لە کوردستان دەگوزەرێ!
+ ئەو پیاوسالاریی و چەوسانەوە نموونەییەی لە کوردستان هەیە!
+ ئەو هەڵوێستە خۆپارێزەی بەرامبەر دین و نەریتی کۆن هەیانە!
+ ئەو رەوشتە حیزبییە پاونخوازە سەربازییە تەسکبینەی هەیانە!
+ ئەو گەندەڵییە بەڕێوەبەریی و کارگێڕییە جوانەی کە هەیانە!
+ ئەو هەموو بێ مافییەی ژنان و منداڵ و تاک و کۆمەڵ کە هەیە!
+ ئەو ئازادیی بۆچوون و میدیا سیاسییەی لە جیهاندا وێنەی نییە!
+ ئەو جۆرە بوژانەوە ئابوورییە و بنیاتنانەی کۆمەڵگای مەدەنیی!

+ ئەو هەڵوێستانەی بەرامبەر عێراق و سیاسەتی دەرەکی هەیانە!

+ چەندین (ئەو)ی تری عەنتیکە کە هەر تەواو نابن ئەگەر باسی هەموویان بکەین، ئەوانەش هەمووی بۆ ئەوەی چەندەی بتوانن زیاتر درێژە بە مانەوەی خۆیان بدەن لەسەر کورسییەکانیان.. ئەگەر نا چۆن دەکرێ دامەزراندنی دەستوورێک کە ژیان و گوزەرانی ئێستا و ئایندەی خەڵکی لەسەر بەندە ئاوەها بەو پرۆسە ناتەواو و شێواوەدا بڕوا و بەو شێوەیە مامەڵە و هەڵسوکەوتی لەگەڵدا بکرێ:

١- لەبەرئەوەی هیچ ئامارێک لە کوردستان نییە و تەنانەت دەسەڵات لە پێناو پیلانەکانی خۆی نەیویستووە هیچ سەرژمێرییەکی دانیشتووانی کوردستان ئەنجام بدا کە سەرەتاییترین سەرچاوەیە بۆ پەیداکردنی هەر بەڵگەیەکی باوەڕپێکراوی ئاماری.. بۆیە هەردەبێ بڵێین (بە مەزەندە!).. بە مەزەندە زۆربەی هەرە زۆری ئەو کەسانەی کە دەشیان و پێویستبوو بەشداری بکەن لە نووسینی دەستوور نە پرسیان پێکراوە و نە دەسەڵات وایکردوە ئاگاداری بن و نە بەشداریشیان کردوە لەو پرۆسەی دانانی ئەو پرۆژە دەستوورە کە بە پڕوپاگەندەی دەسەڵات گوایە بنچینە سەرەتاییە یاساییەکانی لە ساڵی (١٩٧٤)ەوە دەستپێکردوە و ئیدی پێبەپێ بە قۆناغەکانی ساڵەکانی (١٩٩٢، ٢٠٠٢، ٢٠٠٥ ،٢٠٠٦) تێپەڕیووە و تا ئێستاش هەر درێژەی هەیە. بۆ کاتەکانی شۆرشی چەکداری (باری شۆڕشگێڕیی) بیانووە بۆ ئەوەی کە نەک هەر دەستوور بەڵکە ئاسان نەبووە کۆمەڵێک یاسای بنچینەییش هەبن بۆ شۆڕش و ئایندە بۆیە خەڵکیش بە هۆی بارەکە نەیانتوانیوە بەشداری لە بابەتی ئاوا بکەن.. بەڵام بۆ ٩٢ تا ئێستا (کە پێیان وایە هەر سێ دەسەڵاتی یاسادانان و حکومەت و دادوەریی هەبووە!) دەتوانین زۆر بە دڵنیاییەوە بڵێین جگە لە هەندێ کەسی کەمی نێو حیزبەکان و پەرلەمان و حکومەت و دەوروبەرەکانیان (کە ئەوانیش لەبەر بژێوی ژیان و ناو و ناوبانگی خۆیان هێندە بە تەنگ ئەو بابەتانەی گەل و وڵات نین) هیچ کەسێکی تر نە بەشداریی کردوە نە ئاگاشی لەو پرۆسە هەبووە.

٢- بۆچی لەو ماوە زۆرەی نێوان (١٩٩٢ تا پاش رووخانی رژێم) پەرلەمان لە خۆی رانەدەبینی هیچ دەستوورێک بخاتە بەردەم جەماوەر

بۆ بەشدارییکردن و راپرسیی لەسەری، بەلاَم پاش ئەوەی رژێم لە لایەن ئەمەریکا رووخێندرا و عێراق داگیرکرا و کوردستانیش لە داگیرکردنێکی درێژ و دڕندانە بۆ داگیرکردنێکی تر خۆی بینیەوە و دەستووری عێراق بەزۆری زۆردارەکیی دامەزرێندرا.. ئیدی دەسەلاَتدارانی کوردستان ئەو جارە بە ناچاریی و بە پێی ئاماژەکانی ئەمەریکا کە چیان پێویستە دیسان لیژنەیەکی تریان بە پەرلەمان ئامادەکردەوە بۆ ئەوەی کە ئەوەی پێشتر بۆیان ئامادەکردوون بە پرۆژەیەکی نوێ بیخەنەڕوو کە لە راستییدا پاشکۆیەکە بۆ ئەو بە ناو دەستوورەی عێراق کە هەروەک ئەمەریکاییەکان خۆیان دەڵێن: (خەلیلزاد) رۆڵێکی گرنگ و سەرەکیی بینی لە نووسین و دەرچوواندنی، دیارە ئەوەی کوردستانیش هەر وایە و هەر واش دەبێ و رەنگە واوەتریش بێ و دەقاودەق وەک ئەوەی ئەمەریکا دەیەوێ.

٣- پەرلەمان لە (یاداشتی روونکردنەوە)کەدا دەڵێ: (پەرلەمان لە پێکهێنانی لیژنەکە رەچاوی ئەوەیکرد کە چینی مافپەروەر لە دەرەوە و ناوەوەی ئەنجومەن، بە هۆی پسپۆرییان، لە لیژنەکە پێشچاوبن.) پێش هەموو شتێک بۆچی پەرلەمان بڕیاریدا لە ١٩ کەسی لیژنەکە ١٥ کەسیان لە ئەندامانی پەرلەمان بن کە دەکاتە زیاتر لە سێ چارەگی لیژنەکە.. بۆ چوار کەسەکەی تریش بە هیچ شێوەیەک دڵنیا نین کە سەربەخۆ بن، چۆن دەبێ پەرلەمان ئەو هەموو جەماوەرەی گەلیان لە بیر بچێ کە لە هەڵبژاردنەکەی رابردووی پەرلەمان بەشدارییان نەکرد؟ بۆ دەبێ ئەوانیش نوێنەریان نەبێ لە نووسینی ئەو پرۆژەی دەستوورە؟ ئایا دەستوور هەر بۆ دەسەلاَتدارانی حیزب و حکومەتە؟ ئاخر هەموو کەس دەزانێ ئەو بەڕێزانە چۆن کراون بە ئەندام پەرلەمان و سەرەتا و پێش ئەوەی هەر شتێک بن تیپێکن لە سەربازی دڵسۆز بۆ حیزبەکانیان، رێزمان بۆ ئەو لیژنەیە هەیە و پێویست ناکا ناوی یەک بە یەکیان بهێنین کە (محەلیان لە ئیعراب) چیە.. تەنیا ئەوەندە نەبێ کە دەپرسین ئایا چ کەسێک هەیە لەو کوردستانە بلێ ئەمن بە کار و نووسینەکانی هیچ یەکێک لەوان پەروەردە بوومە یان سوودم لە زانیارییەکانی وەرگرتووە؟ یان کوانێ جێپەنجەی ئەو بەڕێزانە لەسەر پێشکەوتنی رۆشنبیریی و سیاسیی و کۆمەلاَیەتیی و... تد؟ تەنانەت ناتوانین بە واتای وشە بە زۆربەی هەرە زۆریان بڵێین

نووسەر یان رۆشنبیر یان کەسانی لێهاتووی ئەوتۆ کە بۆ ئەو کارە دەشێن و جێگە و پێگەیەکی دیاری خۆیان هەیە لە نێو کۆمەڵ.

ئەی باشە دەبێ چ دانایی و زهێنییەک هەبێ لەوەی کە پەرلەمان بیر لەوە بکاتەوە کە چینی مافپەروەران «کە مافپەروەران چین نین و قوربانی هزر و ئاوەز و تێگەیشتنی نووسەرانی ئەو دەقە بین کە نازانن (چین) چ واتایەک دەگەیەنێ!» بە هۆی پسپۆرییەکەیان لە پێکهاتەی ئەو لیژنەیە پێشچاو بن، ئایا مافپەروەران و پارێزەران لە پیشەکەی خۆیان زیاتر چیتر دەزانن.. ئەوە بێجگە لەوەی کە زۆربەی هەرە زۆریان مافپەروەرییەکەیان - پێش هەر شتێک - تەنیا بۆ پەیداکردنی بژێوی ژیانی خۆیان و خزمەتکردنی بێ سێ و دووی دەسەڵاتی سیاسیی بەکاردەهێنن.. هەندێک جاریش هەیانە زانستەکەیان راستەوخۆ لە رێگەی دۆزینەوەی فرتوفێڵی یاسایی بۆ بێتاوانکردنی تاوانباران و تاوانبارکردنی بێتاوانان لە پێناو بەرژەوەندیی خۆیان یان حکومەت بەکاردەهێنن!

ئاخر خۆ دەستوور هەر (دادوەریی و دەسەڵاتی دادوەریی) نییە.. دەستوور هەموو کونوقوژبنێکی ژیانی کۆمەڵایەتیی و تەواوی لایەنەکانی ژیان دەگرێتەوە.. ئەوە خەڵکێکی ئەوتۆی گەرەکە کە رۆشنبیرییەکی گشتگیر و هەمەلایەنەی هەبێ لە ناسینی مرۆڤ و تێکڕای بارەکانی ژیان و کێشەکانی نەک پارێزەر و مافپەروەرانێک کە کاری هەرە گرنگی سیاسییەکان بە ئەوان تەنیا ئەوەیە هزر و بۆچوونە سیاسییە تەسکبینییەکانیان بۆ بکەنە دەستوور و یاسا.. پارێزەر یان مافپەروەر تەنیا بڕوانامەیەکی رەقوتەقی هەیە زۆرێکیان ئەگەر تەنیا بڕوانامەکەیان لێیوەربگیردرێتەوە ئەوە وەکو ئامێرێکی پڕ گرێوگۆڵ و بێ کەتەلۆکیان لێدێ و بە هیچ شێوەیەک ناتواندرێ سوودیان لێوەربگیردرێ.

٤- هەر لە یاداشتی روونکردنەوەکە پەرلەمان دەڵێ: (پەرلەمان رەچاوی نوێنەرایەتی سیاسیی ئەو پارتانەی کرد لە پێکهاتەی لیژنەکەدا کە لە پەرلەماندا نوێنەریان هەیە.)، ئەوە واتا پاش قۆرخکردنی لیژنەکە بۆ نوێنەرانی (پارتی و یەکێتیی) ئەنجا (هەر بۆ

تامی چێشت!) کەتوکوتێک لە نوێنەرانی حیزبۆکەکانیان کردۆتە ئەندام لە لیژنەکە.

هەڵبەتە وەک دیارە پەرلەمان نەک هەر نایەوێ هەرگیز نوێنەرانی چین و توێژەکانی جەماوەر ببنە ئەندام لەو لیژنەیەدا بەڵکە فەرامۆشی رۆڵ و هێزی ئەو حیزب و لایەنە سیاسیی و جەماوەرییانەشی کردوە کە ئەندامیان لە پەرلەمان نییە.. تەنانەت ئەگەر هێزی جەماوەریی ئەوانە چەندین جار هێندەی هێزی ئەو حیزبۆکانەی نێو پەرلەمانیش بن ئەوە هەر مافی ئەوەیان نییە دەم لە دەستوور و یاسا بکوتن چونکە نەچوونەتە نێو قەفەسە زێڕینە دیموکراسییەکەی ئەوان و بە پرانسیپی حیزبی سەرکردە و سەرۆکی جۆکەر و کاریزمایی رازیی نین و ئەو شێوە (پەنجا بە پەنجا گۆڕبەگۆڕ)ە نوێیەی دوا هەڵبژاردنی پەرلەمانیان رەتکردۆتەوە.. ئەو پەرلەمانەی کە ئەگەر جەماوەر ترسی نابڕاوکردن و گۆشەگیرکردن لە لایەک و بالابەرزیی هەستی رەوای نەتەوەیی و دژایەتییکردنی شۆڤێنیزمی دەسەڵاتی عارەبیی لە لایەکی تر لە ئارادا نەبان ئەوە هەرگیز بەو شێوەیە دەنگیان بۆ نەدەدا چونکە پەرلەمانێکی ئاوا نەدەتوانێ حکومەت و حیزبەکان ناچار بکا ژیانێکی شایستە بە گەل دابین بکەن نە دەهێڵێ جەماوەر خۆی ژیان و چارەنووسی خۆی لە دەستوور و یاسایەکان بچەسپێنێ و ئازادانە قسە لە قسەی لیژنەی نووسینی دەستوور - لیژنەی دەسەڵات! - بکا.

هەرچەندە ئەوە بە هیچ پێوەرێک راست و گونجاو نییە کە لیژنەیەکی نووسینی دەستوور لە نوێنەری حیزبەکان پێکبێ بەلام کە هەر وایان کرد ئەی بۆچی هەموو حیزب و لایەنە سیاسییەکانی نەگرتەوە، دیارە هەڵەی لەو بابەتە هەردەم بەسەر دەسەڵاتدارانداد تێدەپەڕێ.. چونکە جەماوەر هەمیشە بەو دوو حیزبە زڵ و دەسەڵاتدارە دەڵێن: دیکتاتۆر، نادیموکراسیی، دژە ئازادیی، پاوانکەری گۆڕەپانی سیاسیی، خنکێنەری فرەدەنگیی و فرەڕەنگیی، کوژەری ئازادیی رۆژنامەگەریی، قۆرخکەری سەرتاپای میدیا، و... تد.. هەر بۆیە لە ژێر ئەو پاڵەپەستۆ جەماوەرییە - بۆ ئەوەی وا خۆ بنوێنن کە باوەڕیان بە ئازادیی و دیموکراسیی هەیە! - تووشی ئەو جۆرە هەلانە دەبن.. دەنا چۆن دەبێ و چۆن دەکرێ لیژنەی نووسینی

دەستوور تەنیا لە نوێنەری ئەو حیزبانە پێکبێ کە دەسەڵات (هەردوو حیزبی گەورە) لە نێو پەرلەمان بە ئارەزووی خۆی هەڵیانبژێرێ - کە گوایە دیموکراسین - و هەموو ئەو کەسانەش فەرامۆش بکرێن کە ڕۆشنبیرییەکی گشتگیر و تۆکمەیان هەیە بۆ ئەو مەبەستە.. ئێ خۆ زۆربەی ئەوانەی بە نوێنەری حیزبەکان ناسراون یان دانراون چ لە دوور و چ لە نزیک دانوویان لەگەڵ دەستوور و یاسا نەکوڵاوە و ناکوڵێ چ جای ئەوەی ڕۆشنبیرییەکی گشتگیر و تۆکمەیان هەبێ.

لێژنە لە خەڵک یان لە دەسەڵاتداران؟

دیارە باشترین و سەرکەوتووترین لێژنەی نووسینی پرۆژەی دەستوور بۆ گەلانی کوردستان هەر ئەو لێژنەیە کە راستەوخۆ بە بێلایەنیی لە لایەن خەڵکەوە هەڵدەبژێردرێ.. رەنگە دەسەڵاتداران بڵێن (ئەوە چۆن دەکرێ و ئەوەش کێشە و گرفتێکی زۆری خۆی هەیە و ئەی ئەگەر کەسانی ناشیاو دەرچوون؟ یان ئەی ئەندام پەرلەمان چیەتی؟ ئەی ئەوان نوێنەری گەل نین و خەڵکی پسپۆڕ و یاساییان تێدا نییە؟ پاشان لە هیچ شوێنێکی جیهان ئەوە نەکراوەو لە هەموو شوێنێک هەر پەرلەمان لێژنەی لەو بابەتانە دروست دەکا و... تد.)، ئەو بروبیانووانە و زۆریتریش هەر یەکە و وەڵامی خۆی هەیە.. بەڵام بۆ ئەوەی ئەو باسە درێژ نەبێتەوە ئەوە زۆر بە کورتیی وەڵامی ئەوانەی سەرەوە دەدەینەوە:

١- ئەوە دەبێ و زۆر ئاسان و دروستیشە ئەگەر ئامانج لە پێناو بەرژەوەندییەکانی گەل و دامەزرانی کۆمەڵێکی دادپەروەر بێ.

٢- هیچ شتێک بێ کێشە و گرفت نییە.. بەڵام ئەوانە گەورە نین و شایانی چارەسەرکردنن و ئەو شێوازەش لە چاو شێوازی (سەپاندنی لێژنەیەک لە لایەن پەرلەمان) هەر هیچ کێشە و گرفتێکی نییە.

٣- کەسانێکی ناشیاو دەرناچن.. چونکە ئەو کەسانەی خۆدەپاڵێون دەبێ کۆمەڵێک مەرجی وایان تێدا بێ بۆ ئەوەی بۆ ئەو کارە بشێن.

٤- زۆربەی زۆری ئەندام پەرلەمانەکان کەموکورییان زۆرە بۆ مەبەستێکی ئاوەها.. دواییش ئەوان نوێنەری راستەقینەی گەل نین چونکە راستەوخۆ لە لایەن گەل هەڵنەبژێردراون و زۆربەی گەلیش لەبەر هەندێک هۆ (کە پێشترباسمانکردن) بە ناچاریی حیزبەکانیان هەڵبژاردووە و حیزبەکانیش پێشتر بە ئارەزووی خۆیان ئەو کەسانەیان هەڵبژاردوە کە پێش هەموو شتێک سەرباز یان فەرمانبەری ئەو حیزبانەن.

٥- پسپۆڕی یاسایی ناکرێ بکرێته مەرجێک بۆ نووسەر یان دانەری پرۆژەی دەستوورێک بەڵکە چاکتر وایە پەرلەمان دەستەیەکی لێزانی راوێژکاری یاسایی یارمەتیدەر دابنێ بۆ یارمەتیدانی لێژنە هەڵبژێردراوەکە بۆ ئەوەی راوێژیان پێبکرێ هەروا ئەو دەقە یاسایی و دەستوورییانە ئامادە بکەن بۆ لێژنەکە کە لە نووسینی پرۆژەی دەستوورەکە سوودیان لێدەبینن.

٦- باری سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و مێژوویی و تێکڕای ژیانی گەلانی کوردستان لە هی گەلان و وڵاتانی تر جیایە و لە سەردەمێکی زۆر درەنگ و جیاواز و لە کتوپڕێک گەیشتنە ئەوەی کە دەستوورێکیان هەبێ، گەلان و وڵاتانی جیهان لە کۆن و ئەو دواییانەش ئەزموونی جیاجیایان هەیە لە دانانی دەستوور و هیچ کامێکیشیان لە شێوە و جۆر و نێوەرۆک بە یەک ناچن، کات و شوێن و بارودۆخ و هەموو شتێک جیاوازە.. نە راستە و نە مەرجیشە ئێمە ئەزموونان دووبارە بکەینەوە یان کۆکتێلێک بگرینەوە.. بۆیە دەکرێ و دەبێ و باشتریشە بە گوێرەی بارودۆخەکەی خۆمان و بە لەبەرچاوگرتنی پێشکەوتنی ژیانی ئێستا و ئایندەیەکی گەش و ڕۆناک ئەزموونی خۆمان هەبێ ئەگەر لە هی وڵاتانیش جیا بێ، ئێستا ئازادیی و توانستەکانی مرۆڤ گەیشتوونەتە رادەیەکی ئەوتۆ کە وڵاتان بە کوردستانیشەوە بتوانن کار و داهێنانی بە پێزی جیاجیا بکەن.. ئێستا سەردەمی دووبارەکردنەوەی ئەزموون بەسەرچووە و گەلانی کوردستانیش توانای ئەوەیان هەیە کە خودی خۆیان دەستوور بۆ خۆیان دابنێن ئەگەر دەسەڵاتداران نەبنە رێگر بۆیان و زیاتریان دوانەخەن.

ئیدی هەر بروبیانوویەکی تری دەسەڵات و دەوروبەرەکەی وەڵامی خۆی هەیە.. بەڵام با ئەوە بەس بێ و ناشڵێین (ئەو کەسە کەسە دوو پیتی بەسە) چونکە خوری ئەو پەندانە و دەسەڵاتی سالار و لاساری دژەمرۆیی پێکەوە ئاوابوونە.. ئێستا رۆژ رۆژی ئەوەیە بە گفتوگۆ و تێگەیشتن و پاراستنی ماف و ئازادییەکان کێشە و گرفتەکان چارەسەر بکرێن و لە ئایندەش هەر ئەوە راستە.. بەڵام بەو واتایە نا کە شەڕی ڕەوا و پێویست لە بەرامبەر دوژمن نەکەی.. ئەو شەڕەش پێویستە و دەبێ شەڕێکی شارستانیی بێ نەک شەڕی ئازاردان و کاولکاریی و کوشتن و تیرۆر.

بە پێی دەقی (یاداشتی ڕوونکردنەوە) کە؛ لێژنەکەی ساڵی ٢٠٠٢ - کە ئەویش هەر پەرلەمان بە ئارەزووی خۆی دایناببوو - «پشتی بەو پرۆژەیە بەست کە لیژنەیەک لەو پارێزەرانەی چووبوونە پاڵ بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی، لە ساڵی ١٩٧٤، ئامادەیان کردبوو بە ناوی (یاسای بنەڕەتی ویلایەتی کوردستانی فیدرالی)» باشە بۆ دەبێ لیژنەیەکی ٢٠٠٢ پشت بە پرۆژەی لیژنەیەکی ٢٨ ساڵ پێش خۆی ببەستێ کە بێ گومان ڕووبەری ئاسۆی تێڕوانینی ئەو پارێزەرانەی ئەو کاتی نێو شۆڕش نابێ هێندە فراوان بووبێ کە توانیبیان شتێکی بە سوودی ئەوتۆ بنووسن بە کەڵک بێ بۆ ئەمڕۆ پاش ئەو هەموو گۆڕان و وەرگۆڕانە مەزنانەی کە لە ٢٨ ساڵی پاش ئەو کاتی جیهان و ناوچەکە و کوردستان ڕوویانداوە؟ ئێستاشی لەگەڵدابێ زۆربەی زۆری ئەو سیاسەتمەدارانەی کە ئێستا حوکمی کوردستان دەکەن لە چەمکی (فیدرالیی) تێنەگەیشتوون.. ئەوەیان هەر هیچ کە نازانن گەوهەر و نێوەرۆک و بنەما بنچینەییەکانی چین و شێوە بەکارهاتووەکانی لە وڵاتان چۆنن و چۆن بەڕێوەدەچن تەنانەت نازانن دەستەواژەکەش بە دروستیی بەکاربهێنن و تا ئێستاش دەڵێن (کوردستانی فیدراڵ یان کوردستانی فیدراڵیی!).. ئەوە وەکو ئەوە وایە کە کوردستانی باشوور وڵاتێکە لە چەند پارچەیەک پێکهاتووە و بە شێوەی فیدراڵیی یەکیانگرتووە و ناوەکەی بۆتە کوردستانی فیدراڵیی! ئەی داخۆ دەبێ لە ٧٤ ئەو پارێزەرە بەڕێزانە چۆنچۆنیی لێتێگەیشتبن و چۆن بەکاریانهێنابێ!؟

ئەو دەستەواژەی فیدراڵییە هەر کتومت بە دەردی دەستەواژەی (زانست)ەکەی نێو قورعان چووە، کە باسی زانست لەگەڵ موسڵمانە نەخوێندەوار یان ئیسلامییەکان دەکەی پێتدەڵێن: (کورە ئەوە ئەتو چ دەرێی ڕوحی من.. ئەو کافرانە هەموو زانستیان لە قورعان دزییە!) کە پێیان دەڵێی چۆن و کەی و بە چ شێوەیەک؟ یەکسەر دەڵێن: (کوورە.. ئەی خواکە! ئەوە تۆ چیەڵێی.. بڕۆ ئەوانە گشتی لە قورعان باسکراوە.. هەرچیتەوێ تیایەتی، ڕۆح و گیانم قوربانی ئەو خوایە بێت.. چاوچاو تەنانەت باسی ئاوە شرین و تاڵەکەش ئەکات! ئەی

چۆن.. مامۆستا گیان.) ئەوە بە بێ ئەوەی هیچ لە قورعان تێبگەن تەنانەت نەک هەر کورد و گەلانی ناعارەب بەڵکە عارەبەکانیش ئەوانەی کە (وشەسازیی و رستەسازیی و رەوانبێژیی و... تد)ی زمانی عارەبی بە جۆرێکی باش نازانن ناتوانن لەو شێوازە نووسینە عارەبییە رەق و گران و شیعریی و پەخشانئامێزییەی قورعان تێبگەن. (فیدرالیی)ەکەی لەمەڕ خۆمانیش بە هەمان دەرد چووە؛ کاتێک دەڵێی تکایە بە هەڵەی بەکارمەهێن.. یەکسەر پێتدەڵێن: (ئەڤە تە چ دبێژی بابۆ! مە فیدرالی ژ رووس و ئەمەریکا دێن کریە.. جارەکا دن وسا نەبێژە.).

ئەی ئەگەر ئەو پڕۆژەی ٧٤ هێندە گرنگە بۆ کەس نەیدیتوە؟ یان بۆچی بۆ ئەو کارە پڕ گرنگە بەڕێزەوە ناوی پارێزەرەکان بڵاونەکراوەتەوە؟ تا خەڵک ناز بەو پۆڵە پارێزەرەوەیان بکەن، یان ئەی بۆ پەرلەمان لە ماوەی ئەو ١٤ ساڵەی رابردوو گرنگییەکی ئەوتۆی پێنەدا و لە میدیای کوردی هیچ بوونێکی نەبوو؟ - ئەگەر وا گرنگ بوو - زۆر پێویست بوو بە شێوەیەکی فراوان بڵاوببایەوە بۆ ئەوەی بە لایەنی کەم تەواوی خوێنەر و بیسەر و بینەران شتێکیان لێبزانیبا و بۆ ئەمڕۆ سوودیان لێوەرگرتبا.

بۆ نووسینی پڕۆژەیەک پشتبەستن بە دەقێک زۆر جیایە لەگەڵ سوودلێدیتن لە دەقێک.. پشتبەستن واتە بنچینە و هێڵە گشتییەکانی نووسینی پڕۆژەکە لەسەر دەقەکە بنیات بنێی.. کەچی سوودلێدیتن واتە کەم یان زۆر سوود لە دەقەکە ببینی بۆ ئەوەی نووسینەکەت بە پێزتر یان دەوڵەمەندتر بکەی، ئەگەر لێژنەکەی ساڵی ٢٠٠٢ دەقی پڕۆژەکەی ساڵی ٧٤یان کردۆتە بنچینە و هێڵە گشتییەکانی نووسینی پڕۆژەکەی خۆیان ئەوە هەر کارەساتێکە بۆ خۆی! بەڵام ئەگەر هەر تەنیا - کەم یان زۆر - سوودیان لێوەرگرتووە.. ئەوە زۆر ئاسایی بوو و دەکرا بگوترێ: (ئەو پڕۆژە سوودی لە زۆر دەقی پەیوەست بە یاسا و دەستوور وەرگرتووە تەنانەت سوودی لە پڕۆژەکەی ٧٤ی شۆڕشیش وەرگرتووە)، ئەگەر هەر هیچ سوودیشی لێوەرنەگیردراوە و هەر بۆ خۆهەڵکێشان باسکراوە ئەوە کارێکی دروست نییە و باشتر بوو و دەکرا وەک (مێژوویەکی زیندوو) بەرامبەر دوژمنان ئاماژەی پێبکرابا و نیشانبدرابا کە ئێمە لە ساڵی ٧٤وە و لە کاتی بەرهەڵستکاریی

جۆرێک لە یاسامان هەبووە کەچی ئێوە ٨٠ ساڵ لە حوکمدا بوون بەڵام کۆنەپەرستترین دەستوورتان هەبوو، هەروا دەکرا وەک (مێژوویەکی مردوو)ش بۆ زانینی مێژوویی خۆمان لە جێگایەکی تر بڵاوبکرابایەوە نەک لە نێو پڕۆژەی دەستوورێک و بە (پشتپێبەستوو)ش باسی بکرێ!

رۆژانە بە دەیان بابەتی بێسەروبەر و زیانبەخش لە رۆژنامە و گۆڤارەکان بڵاودەکرێنەوە و چەندین نامیلکە و پەرتووکی بێبرست دەردەچن و بە دەیان بەرنامە و کاری هونەریی کرچوکاڵ لە رادیۆ و تەلەفزیۆنەکان پەخش دەکرێن و سەرجەمی ئەو میدیایەش - کە رەنگە بتوانین بڵێین هەر هەمووی میدیای حیزبەکانە - لە لایەن ئەو کەسانە بەڕێوەدەچن کە دوێنێ بەرهەڵستکاری دەسەڵات و حیزبەکان بوون بەڵام لەبەرئەوەی سەرکوت و کارکەنار و نانبڕاو کران ئیدی خۆیان رانەگرت و (تێیانکردەوە!) ئەمڕۆش بە هاوکاریی و دەست لە نێو دەستی میدیاکارە خۆفرۆش و کۆنە بەعسیەکان دەرباری سیاسەتبازانن، کەچی نزیکەی ١٢ مانگ لێژنەیەک خەریکی نووسینی پرۆژەی دەستوور بوو بەڵام نەک هەر رۆژانە و هەفتانە بەڵکە مانگانە و وەرزانەش تەنانەت یەک جاریش نەمانبینی؛ رۆژێک لە رۆژان سەر لە سبیانێ.. میدیایەکەمان رابوەستێ لەبەر هەیوانێ.. بە هەر هەموو کەسێک رابگەیەنێ و تێیانبگەیەنێ و بڵێ: (ئاگادار بن ئێستا پرۆژە دەستوورییەکەی ساڵی ٢٠٠٢ لەبەردەستی لێژنەیەکی تری پەرلەمانە بۆ ئەوەی پرۆژەیەکی نوێ دابنێن.. ها ئەوەتە.. بە ووردیی بیخوێننەوە.. قوربانتان بم لە هیچ شتێک مەترسن.. ئازادن لەوەی هەر چیەکتان لەسەری هەبێ بینووسن! تەنانەت ئەگەر بتوانن و حەز بکەن هەر یەکێکتان بۆی هەیە پرۆژەیەک بنووسێ و پێشکەشی بکا! کەس لەسەر تێبینیی و راوبۆچوون و پێشنیار و رەخنەکانی نە هەراسان دەکرێ نە گۆشەگیر دەکرێ نە نانبڕاو دەکرێ نە راوەدوو دەنرێ نە دەگیردرێ نە بە '٣٠ ساڵ حوکم!' سزا دەدرێ نە دەدرێتە بەر دەستڕێژی گوللە، هەر چیەکتان هەیە بیهێنن با بۆتانی بڵاوبکەمەوە و مافی ماندووبوونەکەشتان وەردەگرن و لە کۆتاییشدا خەڵاتی چاک هەیە بۆ ئەوانەی نووسینی بە برست و پڕ بایەخ پێشکەشدەکەن)!

پەرلەمان باسی ئەوە دەکا کە ئاگادار(یەک)ی بڵاوکردۆتەوە تا هاوڵاتییان و... تد بەشداریی لە کارەکانی لێژنەکە بکەن هەروا دەڵێ با لە رێگەی ئەندامانی پەرلەمان یان لێژنەکە بە نووسراو بەشداریی

بکەن، پاشان قسەکان لەبەر کرچوکاڵیی نووسینەکە هیچ واتایەک ناگەیەنێ و بەو جۆرە دەڵێ: (هەروەها مالپەڕێکی بۆ ئەو مەبەستە لە ئەنتەرنێت کردەوە ووەک بە پیرەوە هاتنێک بۆ بانگهێشتەکان وداواکاریەکانی لە ئاگاداریەکانی لە ڕۆژنامەکانی خۆجێی ومالپەری ئەنتەرنێتی تایبەت بە خۆیەوە ،..........)! بەڵێ یەک ئاگاداریی بڵاوکردۆتەوە و تەواو.. بۆ ئەوەی هاوڵاتییان بە نووسراو بەشداریی بکەن کە تێیدا دەڵێ: (بە پێشکەشکردنی پێشنیازەکانیان، ڕاستوخۆ، یان لە ڕێگەی ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان، یان ئەندامەکانی لیژنە.)! کە ئەوەم خوێندەوە هەر بە ڕاستیی وامزانی وا لە گوندێکم و لە دیوەخانی ئاغایەک دانیشتووم! ئاخر پەرلەمان وادەزانێ خەڵکی هەولێر و شارەکانی تریش هەر هەموویان ئەندامانی لیژنەکە و تێکڕای ئەندامانی پەرلەمان دەناسن و نان و پیازیان لەگەڵیان خواردوون و ڕۆژانەش لە پشت دیواری مزگەفتەکەی نێو گوند یان لە سێبەری تانکیە ئاوەکە لەگەڵیان دادەنیشن! وەک گوتمان نەمانزانی پاشان باسی چی دەکا. لە وڵاتە بە ناو پێشکەوتووەکان زۆر ئەندام پەرلەمان هەن لە زۆر شوێن بە سادەیی لە نێو خەڵکن و بە بەراورد لەگەڵ ئەوانەی خۆمان ئاسمان و ڕێسمان لە یەک جیان.. زانیومانە خەڵک بۆ سکاڵاکانیان و لێپێچینەوە لە مافەکانیان پەنادەبەنە بەر ئەندام پەرلەمان و لە ڕێگای ئەوانەوە نووسراو دەنێرن بۆ شوێنی جیاجیا.. بەڵام هەرگیز بۆ مەسەلەیەکی وەک دەستوور پەرلەمان ناڵێ پێشنیارەکانتان بە نووسراو لە ڕێگای ئەوانەوە بنێرن، بەڵێ پاشان درێژەی پێدەدا و دەڵێ: (... هاوڵاتیان بە گشتی، و لە هەموو توێژەکانی کوردستانی بە پێشنیازەکانیان، ڕۆڵێکی گرنگیان گێرا لە بە پێزکردنی پرۆژەکە و لیژنەش ....)!

ئەرێ دەبێ ئەو هەموو (هاوڵاتییان بە گشتیی)یە چۆنچۆنیی بەشدارییان لەو پرۆژەیەدا کردبێ.. ئەوە هەر زۆر عەنتیکەیە! ئاخر نازانین دەبێ کەس هەبێ بڵێ؟:

١- من ١٠ بەرنامەم لە تەلەفزیۆن دیتووە لەسەر پرۆژەکە.

٢- من زۆر جار لیژنەکەم لەسەر تەلەفزیۆن بینیووە تاوتوێی پرۆژەکەیان دەکرد.

٣- چەندین جار بە چاوی خۆم لێژنەکەم دیتووە لەگەڵ کۆمەڵێک خەڵک دانیشتوون و گفتوگۆیان لەگەڵ دەکردن لەسەر پێشنیار و پڕۆژەکانیان و هەر لەوێ چەندین برگە و مادەیان لەگەڵ ئەوان چاک و پوختە کردوە.

٤- من پڕۆژەکە و چەندین پڕۆژەی خەڵکی ترم لە رۆژنامە و گۆڤارەکان خوێندۆتەوە.

٥- رۆژانە لە رادیۆکان گوێ لە چەندین بەرنامە رادەگرم لەسەر پڕۆژەی دەستوورەکە.

٦- تێبینیی و پێشنیار و رەخنەکانی فلانە کەس رۆڵێکی چاکیان گێرا لە چاککردن و بەپێزترکردنی پڕۆژەکە.

٧- چەندین نامیلکە و پەرتووکی بە نرخ نووسران لەسەر دەستوور و پڕۆژەکەی و لێژنەکەش زۆر بە وورديی هەموویانی دایە بەرباس و لێکۆڵینەوە و سوودی زۆریشیان لێوەرگرتن.. من خۆم ئاگام لە هەمووی بوو.

٨- بە راستیی جەماوەرێکی بەرفراوان بەشداریی لەو پڕۆژەیە کرد تەنانەت توندڕەوە نەتەوەیی و چەپ و کۆمۆنیستەکانیش بە تێبینیی و رەخنە و پێشنیار و پڕۆژەکانیان بەشدارییەکی چاکیان کرد و زۆر سوود لە شتە چاکەکانی ئەوانیش وەرگیردرا.

٩- لە ١٩ کەسی لێژنەکە ١٠ کەسیان ژن بوون.. بە راستیی ژنان سەلماندیان نیوەی کۆمەڵن و رۆڵێکی مەزنیان بینی لە نووسین و دارڕشتنەوەی ئەو پڕۆژە دەستوورییە یەکسانییخوازە.

١٠- بە دەیان نووسەر و رۆناکبیری شارەزا و پسپۆڕ لە هاوڵاتیانی هەندەران و کوردەکانی پارچەکانی تری کوردستان و چەندین پسپۆڕی جیهانیی بە تێبینیی و پێشنیاری مۆدێرنانە و پێشکەوتنخوازانە بەشدارییان لە دەوڵەمەندکردنی پڕۆژەکە کرد.

١١- ئەو هەموو کۆڕ و کۆبوونەوانە لەسەر دەستوور کران.. لە هۆڵە گشتییەکان، یانەکان، بنکەی ڕێکخراوەکان، خوێندنگایەکان، تەنانەت چایخانەکان و... تد.. دار و بەرد هەر باس باسی دەستوور و پڕۆژەکەی بوو.

١٢- باوەڕ بکەن لێژنەکە بە شێوەیەکی ئەوتۆ ماندووبوون چونکە هەر پێڕادەگەیشتن بابەت و شتی چاک وەرگرن.. وەک پیازێکی سپیکراو دەهاتە بەردەستیان.. پێویستی نەدەکرد بچنە بیرکردنەوەی قووڵ بۆ بەدەستهێنانی شتی چاک، ئەوان هەر هێندەیان لەسەربوو گوڵبژێریکی شتەکان بکەن و بە شێوەیەکی جوان دایانبڕێژنەوە.

لێرەدا ئەمن دەڵێم ئەگەر هیچ کەس و لایەنێک هەن پێیانوایە دەتوانن بە بەڵگەی باوەڕپێکراو هیچ یەکێک لەو قسانەی سەرەوە بکەن؛ ئەوە ئامادەم گفتوگۆیەکی کراوەیان لەگەڵ بکەم بۆ ئەوەی بۆیان بسەلمێنم کە ئەو دەستوورەی ئەوان پێی دەڵێن پڕۆژە لەمێژە لە لایەن سەرکردەکانەوە داڕێژدراوە و بڕیاری کۆتایی لەسەر دراوە.. ئاخەر ئەوان نەک هەر دەرفەتیان بۆ جەماوەر فەراهەم نەکرد تا بەشداریی تێدا بکەن بەڵکە زۆربەی هەرە زۆری جەماوەر ئاگایان لێی نەبوو و هەر بە ئەنقەستیش نەیانویست ئاگایان لێی بێ.. تەنانەت لەو ١٩ کەسەی ئەندامانی لێژنەکەش تەنیا چوار پێنج کەسێکیان بە تەواویی لە ڕاز و نهێنیی و ویستەکانی دەسەڵاتداران گەیشتبوون و لە لایەن سەرکردەکانەوە ڕاسپێردرابوون کە چیان دەوێ بۆیان بخەنە نێو پڕۆژەکە بۆ ئەوەی بتوانن بە پێی بۆچوونی خۆیان چەندین ساڵی تر خۆیان لەسەر کورسییەکانیان چیربکەنەوە.

چەواشکاریی لە ناوبردنی پڕۆژە و دەستوورا

هەرچەندە وەک گوتمان دەبووایە پڕۆژەیەک لە لایەن لیژنەی هەڵبژێردراوی گەل دابندرابا و بە شێوەیەکی پێویست و ڕێکوپێک بخرابا بەردەمی جەماوەر بۆ ئەوەی بە کردەوە بەشدارییان تێدا بکردبا نەک هەر بۆ پڕوپاگەندە و میدیای ئاراستەکراو، بەڵام کە ئەوە یان نەکرد و.. هەستان بە بێ ئەوەی جەماوەر ئاگای لە هیچ بێ و میدیا لە خەوی پڕ قورسی ١٤ ساڵەی خۆی وەئاگابێتەوە پڕۆژەیەکی بێسەروبەریان بەسەر گەل داسەپاند.. ئەی ئەو هەموو قسە گەورانە لە پای چی؟: (بە ناوی گەل، پڕۆژەی نووسینی دەستوور، پڕۆژە چاوپێداخشێندراوەکە، لیژنەی نووسینی پڕۆژەکە، بەشداریکردنی هاوڵاتییان بە گشتیی، ... تد)!

ئەو پڕۆژە چاوپێداخشێندراوەیە وەک خۆیان دەڵێن لە بنەڕەتدا ٧٨ مادە بووە.. جگە لەوەی کە چەندین مادەی دارێژدراوەتەوە ٨٢ مادەی خراوەتەسەر و ٢٨ بڕگەی نوێش بۆ سەر مادەکان زیادکراوە.. کەواتە - هەر بە لۆژیکی خۆیان - یان ئەوەی یەکەم پڕۆژە نەبووە یان ئەوەی دووەم، کەس نازانێ ئەو مەتەڵە هەڵبێنێ کە ئایا ئەو لیژنەیەی پەرلەمان پڕۆژە چاککەر بوون یان پڕۆژە دانەر یان دەستوورنووس!؟!؟!؟ ئەگەر پڕۆژە چاککەر بن؛ ئەوە پڕۆژەیەک لەوێ نەبوو تا چاکی بکەن چونکە بە شتێک ناگوترێ پڕۆژە کە بتواندرێ زیاتر لە نیوەی خۆی شتی نوێی بۆ زیادبکرێ و گۆڕانکاریی لەسەر بکرێ، ئەگەر پڕۆژە دانەریش بن؛ ئەوە دەبووایە جۆرێک لە پڕۆژەی خۆیان بنووسیبا و بیانخستبا بەردەستی جەماوەر بە بەشداریی ئەوان و نووسینەوەی بە دارشتنێکی نوێ بووبا بە پڕۆژەیەکی تەواو بۆ ڕاپرسیی جەماوەریی، ئەوە دیارە کە بە هیچ شێوەیەک دەستوور نووسیش نین چونکە ئەوان هەموویان بە دەسەڵات بەستراونەتەوە و ئازاد نین و ناتوانن لەوە زیاتر یان کەمتر بنووسن کە پێشوەخت لە سەرووی خۆیان بۆیان دیارکراوە و بڕیاری لەسەر دراوە.

سەیر لەوە دایە کە تا ئێستا ساغنەبۆتەوە کە ئایا ئەو دەقە چاپکراوەی پەرلەمان چیە!؟ ناوەکەیان کردۆتە (پڕۆژەی دەستووری

هەرێمی کوردستان)، لە لایەکیتر دەڵێن (ئەوە دەستوورە) چونکە لە کۆتایی دیباجەکە دەڵێن: (ئەو دەستوورەمان هێنا کایەوە) و لە مادەیەکیشی هەر دەڵێن ئەوە دەستوورە و لە کاتی دیارکراو راپرسیی گشتیی لەسەر دەکرێ، ئێستاش لە میدیا دەڵێن پرۆژەی دەستوورە یان زۆر جار دەڵێن با جەماوەر را و تێبینیی و پێشنیارەکانی خۆیان بنێرن بۆ ئەوەی کەموکوڕییەکان چارەسەر بکەن و دەوڵەمەندی بکەن.. بە کورتیییەکەی دەستوور بێ یان پڕۆژەی دەستوور یان هەرچیەک بێ گرنگ ئەوەیە ئەوان بە ناوی گەلەوە قسەدەکەن کە گوایە جەماوەر بە شێوەیەکی بەرفراوان بەشداریی کردوە.. کەچی لە راستییدا جەماوەر بەشداریی لە هەر شتێک کردبێ بەشداریی لەو پڕۆژەیە نەکردوە.. ئەگەر وایە بۆ جارێک لە میدیا پێیان نەگوتن ئەو جەماوەرە کێ بوو، چەند کەس بوون، کەی و چۆن و بە چی بەشدارییان کرد، تاک تاک گۆڕانکاریی و برگە و مادە نوێیەکانی ئەوان کام و چەند بوون، تێبینیی و را و پێشنیار و پرۆژە و رەخنەکان چەند بوون و هی کێ بوون، لێژنەکە چەند بەرنامە و مێزگرد و کۆڕ و کۆبوونەوەی جەماوەریی ساز و ئەنجام دا، ... تد. دیارە ناتوانین بە خەونیش ئەو وەڵامانە ببیستین چونکە شتی وا هەرگیز نەبووە و روونەداوە!

بە راستیی من لەو پرۆسە و هەڵسوکەوتانە تەنیا هەر ئەوە دەخوێنمەوە کە ئەو دەسەڵاتە رێگانادا گەل ژیان و چارەنووسی بە دەستی خۆی لە نێو دەستوور و یاساکان دابرێژێ بەڵکە ئەو بە دوای ئەوەوەیە کە زینداتێکی پتەو لەو دەستوور و یاسایانەی کە خۆی دەیەوێ دروستبکا و تێکڕای جەماوەر بخاتە نێوی.

پەرلەمان لە جێگایەکی تر دەڵێ: (لە دیدی ئەو گۆڕانکارییانەی هاتنە سەر ڕەوشی عێراق و دانانی دەستووری عێراقی فیدراڵ و ....، کە پێویستی کرد چاو بە پرۆژەکە دابخشێندرێتەوە بۆ ئەوەی بگونجێ لەگەڵ حوکمەکانی دەستووری عێراق، لە لایەک و گونجاو بێت لەگەڵ سیستەمی سیاسیی نوێی عێراق و ئەو ....) لەوەتەی عێراق هەیە تاکو ئێستا هەموو دەستوور و یاساکانی بە ئارەزووی سەرکردە دەسەڵاتدارەکان (وەک قوڕی پیشەسازیی) کۆمەڵێک جۆر و شێوەی لێ دروستکراوە و لێ دروستدەکرێ.. هەر سەرکردە و دەسەڵاتێک هاتووە بە بێ گوێدانە گەل و تەنیا بە ئارەزووی خۆی گۆڕیویەتی و هەردەمیش پێیانگوتوە (دەستووری هەمیشەیی) و بە ناوی گەلیشەوە بڕیاریان لەسەر داوە وەک دەبینین ئەو قەوانە ئێستاش بە هەمان شێوە هەر لێدەدرێتەوە، ئێمە لێرە باسەکەمان لەسەر دەستووری عێراق نییە و لەسەر ئەوەی کوردستانە.. بەڵام کوردستانیش لەبەرئەوەی ساڵانێکی دوور و درێژە لە ژێر حوکم و دەستوورە چەوسێنەرەکانی عێراق ناڵاندوویەتی هێشتا ئەو سەرکردانەی ئێستا لەگەڵ ئەو هەموو گۆڕانکارییە گەورانەی جیهان هەڵسوکەوت و لۆژیکی حوکمە پیس و کۆنەکەیان بە تەواویی بەرنەداوە و دەستوویان بە هەمان دەرد و گرفتی دەستوورەکانی عێراق و وڵاتە کۆنەپەرستەکان بردوە و دەبەن.

ئایا گەل چ پەیوەندییەکی بە (دانانی پرۆژەکەی ١٩٧٤ و دەسەڵاتە یاسادانەرییەکەی ١٩٩٢ و پرۆژە دەستوورییەکەی ٢٠٠٢ و لێژنەکەی ٢٠٠٥ و دانانی پرۆژە دەستوورییەکەی ٢٠٠٦)وە هەیە!؟ سەرنج بدەن؛ ئەگەر تەنیا بەراوردێک لە نێوان پرۆژەکەی ٢٠٠٢ و ئەوەی ٢٠٠٦ بکەین دەبینین پرۆژەکەی یەکەم بە جۆرێک گۆڕاوە و سەراوبن کراوە کە خودی خۆی خۆی نەناسیتەوە کە ڕۆژێک لە ڕۆژان لە ٢٠٠٢ پرۆژەیەک بووە.. ئایا گەل ئەو گۆڕانکارییەی دروستکرد یان ئایا گەلی ٢٠٠٦ هەر هەمان گەلی ٢٠٠٢ نییە!؟ ئەری دەبێ چ دەستوورێک - جگە لەوەی عێراق و کوردستان - هەبێ لە جیهان بەو دەرد و بەزمە

چووبێ و کتومت هەمان خووی (ئەمیبا)ی وەرگرتبێ و هەر دەمە و بە شێوەیەک خۆیمان پیشانبدا!؟

ئەی ئەگەر لە شەڕی کۆنەپەرستانەی رژێمی عێراق و ئێران عێراق بیدۆڕاندبا و بڕووخابا.. یان پاش داگیرکردنی کوێت لە لایەن عێراق و داگیرکردنەوەی کوێت لە لایەن ئەمەریکا حکومەتی عێراق بڕووخابا یان لەگەڵ ئەمەریکا بە تەواویی رێکبکەوتبا.. یان لە پێش و لە پاش ٩٢ سەدام هەندێک ملکەچ با بۆ ئەمەریکا و داخوازییەکانی کورد و شیعە و... تد.. یان شەڕی کۆنەپەرستانەی نێوان حیزبەکانی کوردستان روونەدابا.. یان لە پاش ٩٢ حکومەتی عێراق لەگەڵ ئەمەریکا رێکبکەوتبا و لە ٢٠٠٣ نەڕووخابا.. یان لە هەر کاتێک لەو ماوانەی سەرەوە حکومەتی عێراق بە کودەتایەکی سەربازیی بڕووخابا؟ ئایا چۆن دەکرێ بۆ هەر یەکێک لەوانەی سەرەوە و بە گوێرەی ویست و ئارەزووی تایبەتیی سەرکردە جیاجیاکان دەستوور و یاساکان بگۆڕدرێن یان دەستوور و یاسای نوێ دابندرێن!؟ ئەوە راستە کە لە تەواوی سیستەمی ئێستای جیهان دەستوور و یاساکان لە هەموو شوێنێک نە هی گەلن و نە بۆ گەلیشن بەڵکە هی دەسەڵاتی سیاسیین و هەر بۆ ئەوانیشن بەڵام نەک بەو شێوەی لای خۆمان کە ئەوەی دەسەڵات لە بەرچاویان ناگرێ لە نێو دەستوور و یاساکان را و ماف و ئازادیی و بەرژەوەندییەکانی گەلن.

(رەوشی عێراق و دانانی دەستووری عێراقی فیدرال)! ئەی ئەگەر سبەینێ دیسان ئەمەریکا حوکمێکی شۆڤێنیست یان دیکتاتۆری تری بۆ عێراق بەرهەمهێنایەوە؟ باشە بۆ دەبێ دەسەڵاتدارانی کوردستان تۆزێک هەستی نەتەوایەتیی و نیشتمانیی و مرۆییان نەجووڵێ و هێندە خۆیان بە رەوشی ناجێگیری عێراقی بەزۆر دروستکراو و دەستوورە پلاستیکییەکەی ببەستنەوە و لەو کەس و لایەنە توندڕەوە ناسیۆنالیست و شۆڤێنیستانەی عارەبیی عێراقییتر بن!؟ ئاخر دە ئاوڕێک لەو مێژووە رەشەتان بدەنەوە کە بە بیانووی عێراقچییێتیی بە سەدان کەسی چەپ و مارکسیست و کۆمۆنیستتان رەشەکوژ کرد تەنیا لەسەر ئەوەی کە دەیانگوت چینی کرێکاران و هەژارانی گەلانی عێراق کێشە چینایەتییەکانیان یەک کێشەیە و دەکرێ لە سایەی حوکمێکی

دیموکراسیی و سیستەمێکی عەلمانیی و بە ئەنجامدانی راپرسیی گشتیی کێشە نەتەوایەتییەکانی گەلانیش بە شێوەیەکی رەوا چارەسەر بکرێن.

باشە بۆ دەبێ دەسەڵاتدارانی کوردستان بیر لەوە نەکەنەوە هەر خودی ئەو پرۆسەی دانانی دەستوورە بکەنە شێوە خەبات و تێکۆشانێک بۆ ئازادیی و سەربەخۆیی کوردستان!؟ ئەگەر ئەوان هەر تەنیا دەرفەتێکی ئازاد بدەنە گەل؛ ئەوە گەل خۆی لە هەموو رووەکان ئەوەی لە باردا هەیە بتوانێ پێویستییە دەستووریی و یاساییەکان و ویست و ئامانجە نزیک و ستراتیژییە رەواکانی گەلانی کوردستان بە ناوچە دابڕێندراوەکانیشەوە لە دەستوورێکی تۆکمە و بە پێز جێبکەنەوە و بیچەسپێنن.. هەر بەو هۆیەشەوە لە رێگای راپرسییەکی گشتیی جەماوەریی کوردستان حکومەتی عێراق و تەواوی وڵاتانی ناوچەکە و وڵاتە زلهێزەکان ناچار بکەن دان بە دەنگی تێکڕای جەماوەر و دەستوورەکەیان دابنێن کە هەر ئەو کات و راستەوخۆ سەربەخۆیی کوردستانیشی لێدەکەوێتەوە.

ئەگەر ئەوەی سەرەوەش زۆرە بۆ دەسەڵاتداران و ناتوانن و لێیان ناوەشێتەوە رێگا بەو ماف و ئازادییەی گەل بدەن چونکە ئاوەها نەک هەر کورسییە (حەیات)ەکانیان لەدەست دەچێ بەڵکە لە گۆڕەپانی سیاسییش کەس یارییان لەگەڵ ناکا و هێدی هێدی (گۆڕەپانبەدەر)یش دەکرێن، خۆ ئەوەیان بۆ دەکرا ئەو (رەوشە ناجێگیرەی عێراق و دەستوورە پلاستیکیی)ەکەی بقۆزنەوە؛ هەر بەس تەنیا دەرفەتێکیان بە خەڵکی کوردستان بدابا جووڵەیەکی بەرنامە بۆدارێژراو بە ئاراستەی سەربەخۆیی بنوێنن ئەوە هەر خۆیان دەیانتوانی دەسەڵاتی شلۆقی بەغدا ناچار بکەن بەوەی کە مادەیەکی بێ گرێوگۆڵ و سادە لە دەستووری عێراق و کوردستان بەو شێوەیە بچەسپێنن: (دەبێ پاش دوو ساڵی تر حکومەتی هەرێمی کوردستان بە هاوکاریی حکومەتی عێراق راپرسییەکی گشتیی بۆ سەرجەمی کوردەکانی نێو عێراق و هەموو گەلانی نێو کوردستان - ئەو ناوچانەی بە گوێرەی بەڵگەنامە مێژووییە باوەڕپێکراوەکان دەکەونە نێو سنووری کوردستان لەگەڵ هەموو ئەو ناوچانەی کە لە راپرسیی گشتیی جەماوەریی دەنگ بۆ ئەوە دەدەن بە ئازادیی لەگەڵ کوردستان یەکبگرن - ساز بکەن لەسەر ئەوەی کە ئایا دەیانەوێ وڵاتی سەربەخۆی کوردستانی باشوور دابمەزرێنن یان نا؟

ئەگەر ئەو راپرسییە لەبەر هەر هۆیەک لە کاتی دیارکراوی خۆی ئەنجام نەدرا ئەوە گەلانی کوردستان مافی ئەوەیان هەیە یەکسەر وڵاتی سەربەخۆی خۆیان رابگەیەنن.).

هەرچەندە زۆربەی هەرە زۆری جەماوەری گەلانی کوردستان ئەگەر بەزۆر ناچاریان نەکەن نایانەوێ لە چوارچێوەی وڵاتی عێراق بمێننەوە و خوازیاری سەربەخۆیین.. بەڵام کە تا ئێستا ئەو ویست و ئامانجەی گەل لە لایەن حکومەتە یەک بە دوا یەکەکانی عێراق و بە ناو نەتەوە یەکگرتووەکان و وڵاتە زلهێزەکان وەک ئەمەریکا و بەریتانیا ژێرپێنراوە و دەسەڵاتدارانی کوردستانیش بە هۆی بێ توانایی خۆیان و شەڕی نێوخۆ - شەڕە کورسی - و لاوازیی هەستی نەتەوەیی و نیشتمانییان کێشەکەیان قووڵتر و درێژتر کردۆتەوە.. گەلانی کوردستان ناچار کراون دان بەو فیدرالییە عەنتیکەیە دابنێن؛ بۆچی دەبێ دەستووری کوردستان پاشکۆی دەستوورەکەی عێراق بێ و لە هەموو رووە یاسایی و سیاسیی و کۆمەڵایەتییە نێوخۆکان بەو بچێ!؟ ئاخر کوردستان لە زۆر لایەنی ژیان و مێژووی کۆن و نوێ و تەنانەت لە بارودۆخی ئێستای ژیانیش لە عێراق جیایە؛ لەوێ دوولەتبوونی عارەبیی بە هۆی دوولەتبوونی دینیی لە ئارادایە و ئێستا ململانێیە مێژوویە دوورەکەیان بۆتە شەڕێکی کۆنەپەرستیی گەرم، لەوێ ئایدیۆلۆژیای ئیسلام ئاوێتەی هزری نەتەوەیی عارەبیی بووە و لەیەکجیاکردنەوەیان کاتێکی زۆری گەرەکە، لەوێ هزر و سیاسەتی شۆڤێنیستیی و داگیرکاریی عارەبیی بوونێکی بەرچاوی هەیە، پرانسیپ و هەڵسوکەوتی توند و تیرۆریی و دژ بە چاک و خراپی ئەمەریکا رەگێکی قووڵی هەیە لەوێ، بەخۆنازینی زۆریان بە شارستانییەتی ئیسلامیی، رەتکردنەوەیەکی توندی رای ئەویدی لەوێ، شکسی و لاوازیی چەپ و سکۆلاریزم و هزری پێشکەوتنخوازیی نەتەوەیی و کۆمەلایەتیی لەوێ و... تد.

کەچی لە کوردستان زۆربەی ئەو بوون و دیاردانەی سەرەوە و چەندینی تری لەو بابەتانە نین ئەگەر هەندێکیشیان هەبن بەڵام بەو توندییە نین.. تەنانەت بۆ سەردەم و بارودۆخی ئێستا زۆر لایەنی چاک و ئەرێنیی لە کوردستان بە دیدەکرێن کە لەوێ نین، باشە بۆ دەبێ بە گوێرەی ئەو راستیی و بارودۆخانەی سەرەوە دەستووری

کوردستان شارستانییتر و مۆدێرنیستتر نەبێ و زیاتر گرنگیی بە ئازادیی و مافەکانی تاک و کۆمەڵ و مرۆڤ بە گشتیی نەدا و بە تەواویی دان بە مافی یەکسانی نێوان ژنان و پیاوان دانەنێ و بنەمایەکی ئابووریی پێشکەوتووخواز دانەمەزرێنێ و دین لە دەوڵەت جیانەکاتەوە و پەیوەندیی نێوان کرێکاران و خاوەنکاران بە یاسایەکی پێشکەوتنخواز رێکنەخا و برەو بە پەیوەندییەکی مرۆڤپەروەرانەی کۆمەڵایەتیی نەدا و... تد، هەندێک لەو هەنگاوانە زۆر زۆر بە لاوازیی لەو پڕۆژەی دەستووری کوردستان رەنگیانداوەتەوە.. دیارە ئەوانەش هەر خودی دەسەڵاتداران لێی بەرپرسن و پێویستە رۆناکبیران و دڵسۆزانی گەل ملکەچ نەبن و بە دەستوورێکی پێشکەوتوو شەڕی رەوای خۆیان بەرامبەر بە لایەنە دواکەوتوو و دژە مرۆییەکانی ئەو بە ناو پڕۆژەی دەستوورە بکەن.

ئەندامانی لێژنەکەی ٢٠٠٢ کە ١٠ کەس بوون هەر هەموویان پیاو بوون، ئەندامانی لێژنەکەی ٢٠٠٥ کە ١٩ کەس بوون تەنیا یەک تاکە کەسی ژن بوو، ئەوە هەر بە ڕاستیی شەرمەزارییەکی گەللەک گەورەیە بۆ دەسەلاتداران.. ئەوەی ڕاستیی بێ هیچ دەرفەتێکی لێدوان نەماوە تا هیچ بڵێین چونکە ئەوان نایشارنەوە کە ژن لە سیستەمی ئەوان جێگای نابێتەوە.. لێرەدا باسەکەمان لەسەر ئەو بڕگە و مادانەی دەستوور نییە کە دەربارەی ژنانن و بێ شەرمانە گاڵتە بە خودی بوون و ڕۆڵ و مافەکانیان دەکەن بۆ نموونە (دیارکردنی ڕێژەی ٢٥٪ی ژنان لە نێو پەرلەمان) هەروا لەسەر ئەوەش نییە کە هەندێ بڕگە و مادەی تر هەن بە بێ ئەوەی باسی ژنانیش بکەن بەلام بە ئەنقەست و بە شێوەیەکی تاکتیکیی - هەرچەندە سادەن - وا داڕێژراون بە لایەکی تر پەیوەست ببنەوە بە ژن و مافەکانیان بە تەواویی پێشێلبکەن بۆ نموونە (مافی پێکهێنانی ئەنجوومەنی ڕۆحانیی و پیادەکردنی حوکمەکانی تایبەت بە باری کەسیی خۆیان).. بەڵکە باسەکەمان لەسەر ئەو ڕێژە زۆر زۆرەی ژنانە لە نێو هەردوو لێژنەکە! ئیدی لێرە بە باشتری دەزانین چیتر درێژە بەو بابەتە نەدەین و تەنیا ئەوە نەبێ کە بڵێین: ئەو دەسەلاتە نەک هەر پیاوسالارن و مافەکانی ژنان ناناسن بەڵکە ڕێک وەک ئاخوند و پیاوانی دینیی دەڕواننە مرۆڤبوونی ژنان.. ئاخر بەشدارییپێنەکردنی ژنان لە دانانی دەستوور لە لایەن پەرلەمان تەنیا واتای ئەوە دەگەیەنێ کە دەسەلاتداران بە گشتیی نەک هەر دژی چەوساندنەوەی ژنان نین بەڵکە هەر لە بنچینەدا باوەڕیان بە هەبوونی چەوسانەوەی ژنان نییە و پێیانوایە کە ژن تەنیا (ئاسوودەبەخشی پیاوە لە نێو ماڵ، بەخێوکەری منداڵە لە نێو ماڵ، خزمەتکاری پیاوە لە نێو ماڵ)! بۆیە بە کەڵکی ئەوە نایەن دەست لە دانانی دەستوور و شتی وا گرنگ وەربدەن، جا وەرە و بە وردیی ڕابمێنە؛ دەبێ ئەو جۆرە بۆچوون و تێڕوانینانە چ ڕەنگدانەوەیەکیان هەبێ لەسەر دانانی ئەو دەستوورە کە تەنیا لە پیاوانەوە بۆ پیاوانە!؟

لە یاداشتی روونکردنەوەکە دەڵێ: (بە جۆرێک لەگەڵ ئەو مافانەی لە دەستوورەکانی وڵاتە دیموکراتەکاندا هاتوە بگونجێ و جەخت کراوەتەوە لەسەر مافی کارکردن و یەکسانی لە هەڵ و هاوتایی و کرێ و رێساکانی دادپەروەریی لە پلە بەرزکردنەوە و پارێزگاری کرێکاران لە چەوسانەوە و مافیان لە دامەزراندنی سەندیکا و... تد).

نازانین بۆ دەبێ ئەندامانی ئەو لیژنەیە وا تێبگەن کە خەڵک ئاگایان لەو مافانەی کە لە دەستوورەکانی وڵاتە دیموکراتییەکان (سەرمایەدارییەکان)دا هاتوون نییە و هیچی لێ نازانن.. ئەگەر وا بزانن کرێکارانی کوردستان - کە ژیان و گوزەرانێکی کوللەمەرگییتان بۆ دروستکردوون - هێندە هۆشیار نەبوونەتەوە تا شارەزاییان لەسەر ئەو شتانە هەبێ.. رەنگە تا رادەیەک وابێ.. بەڵام خۆ خەڵکی یەکسانیخوازی نێو چینەکانی تر زانیاریی زیاتریان هەیە لە ئێوە لەسەر ئەو ماف و ئازادییانەی کە کرێکاران بە هاوکاریی چین و توێژە هاوپەیمانەکانیان و لە ژێر رۆشنایی و رابەرایەتیی کۆمۆنیزم لە وڵاتان وەدەستیانهێناوە.. جگە لەوانیش کۆمەڵێکی زۆر لە کرێکاران و هەژاران لەو کاوڵگەیەی کوردستان و لەبەردەست ئێوە هەڵاتوون و لەویش بە جۆر و شێوەیەکی تر لە نێو کارگە و بازاڕی ئازاد و بازاڕی رەشی ئەو وڵاتە دیموکراتییانەی ئێوە باسیان دەکەن دەچەوسێندرێنەوە بەڵام چەوساندنەوەکەیان هێندەی ئەوەی لای ئێوە دڕندانە نییە.. کەچی ئێوە لەویش وازیان لێناهێنن و هەردەم خەریکن رێککەوتننامە مۆر دەکەن تا بیانگەڕێننەوە بۆ لای ئێوە - ئەوە رێک وەک ئەوەی لێهاتووە کە کۆیلەیەک لەبەر باری قورسی کار و ژیانەکەی لە لای کۆیلەدارێکی زۆر دڕندە هەڵدێ و بە ناچاریی پەنا دەباتە بەر کۆیلەدارێکی دڕندە جا ئەوەی یەکەم داوا لە هی دووەم دەکا بیداتەوە.. ئەویش ئەگەر پێویستی بە کۆیلە هەبێ ئەوە لای خۆی گلیدەداتەوە و سووکە هێرشێکیش دەکاتە سەر ئەوەی یەکەم و پێی دەڵێ تۆ خراپی بەرامبەر بە کۆیلە و من باشتری بەخێودەکەم بەڵام ئەگەر پێویستیی پێنەبێ ئەوە بە پێی رێککەوتنێکی نێوان خۆیان بە دیلیی بۆی دەزڤڕێنێتەوە - بەڵێ ئەو کرێکار و هەژارە پەنابەرانەش

شارەزاییەکی چاکیان لەسەر ئەو ماف و ئازادییانە هەیە کە لەو وڵاتانە بەدەستهاتوون چونکە ڕۆژانە بە شێوەیەکی کردەیی هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دەکەن و کرێکاران و هەژارانی نێوخۆی کوردستانیش بە پەیوەندییان لەگەڵ ئەوانەی دەرەوە ئێستا ئاگایان لەوەیە کە ئەو ماف و ئازادییانە چین و چۆنن لەو وڵاتانە، ئیدی پێویستە ئێوەش لەوە تێبگەن چیتر ناتوانن کرێکاران و هیچ یەکسانیبیخوازێکی تر هەڵبخەڵەتێنن.

ئێوە هاتوون بە هەندێک وشە و دەستەواژەی جوان و بریقەداری وەک (هەلی بەدەستهێنانی بژێوی، ئازادیی هەڵبژاردنی کار، دەستەبەرکردنی دەرفەتی کار، کرێی یەکسان بەرامبەر کاری یەکسان، ڕێکخستنی پەیوەندیی کرێکار و خاوەنکار بە یاسا، پاراستنی کرێکاران لە چەوسانەوە، ئازادیی دامەزراندنی سەندیکا و یەکێتییە پیشەییەکان، و... تد) پێنج مادەی رووکەش و پلاستیکی و بێ نێوەرۆکتان بۆ کرێکاران داڕشتوە کە بە هیچ شێوەیەک ماف و ئازادییەکانیان دەستەبەر ناکەن و ناتوانن لەگەڵ ئەو تۆزە مافانەش بیانگونجێن کە کرێکاران لە وڵاتە دیموکراتییەکان لە نێو دەستوور سەپاندوویانن و بە جۆرێک دایانڕشتوون کە کەس نەتوانێ بە ئارەزووی خۆی یان بە گوێرەی خواستەکانی خاوەنکاران واتای جیاجیا بە مادەکان ببەخشێ و یاسا و ڕێسای ناکۆک و پێچەوانە بە نێوەرۆکەکانیان دابتاشێ، ئەو پێنج مادەیەی ئێوە دەکرێ ببنە بنچینەیەکی لەبار و چاک بۆ دارشتنی هەموو یاسا و ڕێسایەکی دژە کرێکاریی! ئەگەر بە ئەنقەست نەبێ بۆچی لە جیاتی ئەو وشە بریقەدارانەی نێو ئەو مادانە ئەوانەتان: (کاتی دیارکراوی کار لە هەفتەیەکدا، دیارکردنی لایەنی کەمی نرخی یەک کاتژمێر کار بە لەبەرچاوگرتنی قورسیی و سووکیی کارەکان یان دیارکردنی ڕێژەی دەسکەوتی کرێکار لە کاتژمێرێک کار بەرامبەر ڕێژەی دەسکەوتی خاوەنکار لە کۆی قازانجەکانی لە کاتژمێرێک کار، دابینکردنی شوێنی نیشتەجێبوونی کرێکار، بیمەی بێکاربوونی بە هەر هۆیەک هەیە، بیمە کۆمەلایەتییەکان، ئازادیی بێ بەند و مەرجی ڕێکخراوبوون و رادەربڕین و مانگرتن و خۆپێشاندان و ڕێپێوان، هەبوونی نوێنەریان لە هەموو شوێنێکی کارگێریی و دەزگا دەسەڵاتدارەکانی حوکم، لەنێوبردنی کاری ڕەش و نایاسایی، خوێندن و خولی راهێنان بە

خۆراِیی لە هەموو پلە و ئاستێکی فێرکردنو پەروەردەیی، ... تد) لە نێو مادەکان نەدەچەسپاند!؟ رەنگە بیانوو بهێننەوە و بڵێن ئەوانە بە (ئەوانە بە یاسا رێکدەخرێن!) یاساِیان بۆ دادەنرێ - هەرچەندە ئەوە فرتوفێڵێکە بۆخۆی - بەڵام گریمان ناکرێ ئەوانە لە نێو پێنج مادەکە جێبکرێنەوە بەڵام خۆ دەکرا ئەوانە - کە سەرەکییترین و گرنگترین کێشەکانی کرێکارانن - بە کۆمەڵێک برِگە بۆ مادەکان رێکخرابان ئەنجا وردەکارییەکانی ئەو برِگانە بە یاسا رێکخرابان.. رەنگە دیسان بیانوو بهێننەوە و بڵێن: (ئاخر ئەوە زۆر درێژ دەبێ و لە دەستوور جێیان نابێتەوە)، ئەی باشە بۆچی (٦٣ مادە - کۆمەڵێک لەو مادانەش کۆمەڵێک برِگەیان هەیە و کۆمەڵێک لەو برِگانەش کۆمەڵێک خاڵیان هەیە - تەنیا بۆ دەسەڵاتەکانی هەرێم دانراون و تەنیا دەسەڵاتەکانی سەرۆکی هەرێمش لە مادەیەکدا ٢١ برِگەیە و برِگەیەکیشیان ٤ خاڵە!) درێژ نەبوو و بە سووک و ئاسانیی لە دەستوور جێیان بۆوە!؟ سەرەرِای هەموو ئەوانەش لە بەرامبەر ئەو چەند مادە لاواز و بێ نێوەرۆکانەی بۆ کرێکاران دانراون کۆمەڵێک هێزی زەبەلاحی وەک: (پشتبەستن بە ئابووریی ئازاد و پاراستنی مافی خاوەنداران و خاوەندارێتیی تایبەت و حوکم و دادگا و دەسەڵاتەکان بەرامبەر ئازادییەکان و... تد) هەن کە هەرگیز و بە هیچ شێوە و جۆرێک رێگا نادەن سادەترین ماف و ئازادییەکانی کرێکاران لە نێو ئەو یاسا و رێسایانە جێیان ببێتەوە کە بریارە ئەندامانی پەرلەمان خۆیان - خاوەنکاران - بۆ کرێکارانی دابنێن!

مادەی ٧ دەڵێ: (بنەماکانی شەریعەتی ئیسڵام یەکێکن لە سەرچاوە سەرەکییەکانی یاسادانان) ئەوە زۆر روونە بۆیە هیچ تێبینییەکی پێناوێ تەنیا ئەوە نەبێ کە: ئەگەر ئیسلام بووە ئەو سەرچاوەیە ئەوە دەبێ لە سەرتادا زۆربەی هەرە زۆری دەسەڵاتداران و ئەنجا زۆربەی خەڵک بکەونە بەر حوکمەکانی ئیسلام: (قۆڵبڕین و لێدان و ئەتک، داری 'حەد'، بێ ئازادیی، هەژاریی و تاڵان، کوشتن... تد) چونکە زۆربەی خەڵکی کوردستان لە لایەنی کردەییەوە دژ بە شەرع و ئەرک و رێنماییەکانی ئیسلامن و تەنیا بە (پێناسەی گیرفان) موسڵمانن، بۆیە ئەو مادەیە هەرگیز ناچەسپێ و تەنیا بۆ لەخشتەبردنی خەڵک و دڵڕاگرتنی ئیسلامییەکان و دەسەڵاتی جیهانی ئیسلامە لە لایەن دەسەڵاتدارنی کوردستان تا بتوانن لە پێناو بەرژەوەندییەکانی خۆیان دین لە دژی شارستانیەت و پێشکەوتنخوازیی بەکاربهێنن.